

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»
Навчально-науковий інститут медицини
Кафедра прикладної медицини

Горбатюк Оксана Михайлівна

УДК 614.3:342.6

Дипломна робота

На тему: «Забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного
законодавства»

Спеціальність 229 Громадське здоров'я

Освітня програма: Громадське здоров'я

Подається на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Дипломна магістерська робота містить результати власних доробок.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

_____ О.М. Горбатюк

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник Єна Анатолій Іванович,
доктор медичних наук, професор

_____ (прізвище, ім'я, по батькові,
науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ САНІТАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	8
1.1. Санітарне законодавство в системі нормативно-правового забезпечення України.....	8
1.2. Галузева структура вітчизняного санітарного законодавства.....	17
1.3. Інституційні можливості забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства та забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя в Україні.....	23
Висновки до розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБИ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ РАЙОНІ	35
2.1. Характеристика напрямів діяльності і завдань Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та їх зв'язок із реалізацією державної політики у сфері санітарного законодавства.....	35
2.2. Специфіка діяльності з державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства в Хмельницькій області та Кам'янець-Подільському районі.....	47
2.3. Дослідження результатів роботи з нагляду за дотриманням санітарного законодавства в Хмельницькій	

області.....	57
Висновки до розділу.....	66
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ САНІТАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	71
3.1. Удосконалення напрямів забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.....	71
3.2. Система заходів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.....	86
Висновки до розділу.....	90
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96
ДОДАТКИ.....	103

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

В українському законодавстві та суспільстві загалом донедавна питання забезпечення реалізації санітарного законодавства розглядалися та реалізовувалися з позиції діяльності санітарно-епідеміологічної служби. На сьогоднішній день функції з санітарного нагляду та забезпечення санітарного і епідеміологічного благополуччя виконує Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Дерпрощспоживслужба). Проблема забезпечення продовольчої безпеки населення та захисту його здоров'я від інфекційних хвороб є актуальною для всіх країн світу, незважаючи на ступінь їх соціально-економічного розвитку. Її розв'язання є однією з найважливіших внутрішніх функцій держави, що передбачає здійснення державно санітарного нагляду та контролю за якістю і безпекою харчових продуктів, продовольчої сировини, а також охорону території України від занесення збудників карантинних хвороб. На сьогодні, враховуючи соціальну важливість завдань санітарно-епідеміологічного благополуччя для охорони суспільного здоров'я та національної безпеки держави, вкрай актуальним є ґрунтовне дослідження питань забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.

Теоретичне і практичне значення роботи полягає в узагальненні теоретичних, методичних і практичних напрацювань у сфері забезпечення реалізації державної політики з санітарного законодавства.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства на прикладі діяльності Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та Кам'янець-Подільському районі.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти розробки і впровадження системи напрямів і заходів з удосконалення

забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.

Метою роботи є на основі дослідження нормативно-законодавчих актів, сучасних досягнень та положень у питаннях реалізації санітарного нагляду, а також аналізу функціонування Управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та Кам'янець-Подільському районі розробити систему загальних напрямів та конкретних заходів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.

Відповідно до мети було поставлено та виконано такі **завдання роботи**:

- 1) представити санітарне законодавство в системі нормативно-правового забезпечення України;
- 2) опрацювати галузеву структуру вітчизняного санітарного законодавства;
- 3) визначити інституційні можливості забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства та забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя в Україні;
- 4) надати характеристику напрямів діяльності і завдань Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та їх зв'язок із реалізацією державної політики у сфері санітарного законодавства;
- 5) відобразити специфіку діяльності з державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства в Хмельницькій області та Кам'янець-Подільському районі;
- 6) провести дослідження результатів роботи з нагляду за дотриманням санітарного законодавства в Хмельницькій області;
- 7) сформулювати пропозиції з удосконалення напрямів забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства;
- 8) розробити систему заходів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.

Джерела інформації. При написанні дипломної роботи були використані літературні джерела, в яких висвітлено науково-методичні та практичні підходи з реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства, а також розкрито нормативно-правові, функціональні та інституційні аспекти. Значна увага під час підготовки роботи приділялась дослідженню положень нормативно-законодавчих актів, законів, постанов, наказів, які регламентують діяльність Держпродспоживслужби України та питання санітарного нагляду і забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення. Активно використовувалися інтернет-джерела, інформація з сайтів Міністерства охорони здоров'я, Держпродспоживслужби України, Управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області.

Методи дослідження. Завдання, які було поставлено в дипломній роботі, виконувались за допомогою використання таких методів: **абстрактно-логічний** – для дослідження теоретико-методичних положень реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства, для формулювання висновків та рекомендацій; **функціональний аналіз** – для проведення аналізу діяльності Управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та Кам'янець-Подільському районі; **системний підхід** – для дослідження і формування системи напрямів і заходів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновано систему ключових напрямів і заходів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства, що носять нормативно-законодавчий, регуляторний, організаційний, методичний, інформаційно-технологічний, лабораторно-інструментальний характер, які дозволять підвищити ефективність наглядових, профілактичних та попереджуючих процедур, що здійснюються Держпродспоживслужбою України та її територіальними підрозділами в областях і районах, та забезпечать санітарно-епідеміологічне благополуччя

населення. Запропоновані заходи дозволять фахівцям системи Держпродспоживслужби України приймати більш обґрунтовані управлінські рішення у питаннях забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя, здійснення санітарного нагляду, більш якісного проведення процедур експертизи та розслідувань із виконання санітарного законодавства, а також розробки і здійснення санітарних заходів.

РОЗДІЛ 1

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ САНІТАРНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА**

1.1. Санітарне законодавство в системі нормативно-правового забезпечення України

Першим нормативно-правовим актом, який заклав основу формування національного санітарного законодавства, став Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я громадян» від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. Цей закон встановив правові основи діяльності національної системи охорони здоров'я, в тому числі, в царині профілактичної медицини [17, 19, 22, 38].

В той же час, діяльність санітарно-епідеміологічної служби України потребувала розробки та прийняття профільного закону та встановлення правового статусу існуючих нормативно-правових, методичних та інструктивних документів профілактичної медицини.

Це обумовило розробку та прийняття 24 лютого 1994 року Верховною Радою України Закону України «Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення». Саме в цьому законі було сформульовано визначення санітарного законодавства, тобто законодавства України про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення [16, 32].

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення», санітарне законодавство базується на Конституції України і складається з Основ законодавства України про охорону здоров'я, цього Закону, законів України «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про протидію захворюванню на

туберкульоз», «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», інших нормативно-правових актів та санітарних норм.

Санітарне законодавство – сукупність нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення; які видаються органами державної влади, встановлюють санітарні правила і норми, а також права та обов'язки органів охорони здоров'я в області організації і проведення державного санітарного нагляду та санітарно-протиепідемічних заходів, які є обов'язковими для виконання усіма учасниками правовідносин, незалежно від їх юридичного статусу (юридична особа, фізична особа, посадова особа).

Санітарним законодавством передбачено визначення показників безпеки, за якими здійснюють державний санітарно-епідеміологічний нагляд, встановлення медичних критеріїв безпеки (показників), особливостей умов використання, застосування, зберігання, транспортування, утилізації, знищення об'єктів, що підлягають санітарно-епідеміологічній експертизі.

В цілому, санітарне законодавство охоплює практично всі сфери життєдіяльності людини, зокрема:

- охорона здоров'я (в тому числі, організація проведення санітарно-епідеміологічного нагляду);
- освіта;
- охорона навколишнього середовища;
- громадське харчування і організація харчування;
- оборона та безпека держави;
- будівництво, виробничо-промислова сфера тощо.

Враховуючи широке коло питань та сфер діяльності нашого суспільства, для вирішення яких безпосередньо задіяні фахівці системи громадського здоров'я, охорони здоров'я України, **державної служби**

України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужби), є необхідність визначити структуру, основні складові санітарного законодавства України та його місце у вітчизняному правовому полі.

Сучасне вітчизняне санітарне законодавство складається з нормативно-правових актів (НПА) різної юридичної сили, офіційно прийнятих та введених в дію різними органами державної влади. Доцільно визначити поняття юридичної сили та з'ясувати структуру українського законодавства в цілому, та санітарного законодавства зокрема.

Юридична сила нормативно-правового акту – це його специфічна властивість мати точно визначене місце в ієрархії інших правових актів і залежати за формальною обов'язковістю від того, який орган видав акт, тобто хто є суб'єктом нормотворчості.

Основні позиції щодо розуміння поняття юридичної сили вказують на те, що юридична сила нормативно-правових актів виражає:

– по-перше, співвідношення актів один з одним, це співвідношення залежить від місця органу, який видав акт, серед органів державної влади, від місця акту в системі актів. Це вибудовує певну ієрархію нормативно-правових актів, створює певний порядок, є підставою для узгодження нормативно-правових актів;

– по-друге, як певну обов'язковість акту взагалі, так і пріоритетність його один щодо іншого. Найвищий ступінь такої пріоритетності виявляється у верховенстві таких видів нормативно-правових актів, як Конституція, закони;

– в третє, здатність акту діяти, впливати, безпосередньо регулювати суспільні відносини;

– в четверте, класифікацію нормативно-правових актів. З допомогою класифікації фіксують закономірні, об'єктивні зв'язки між об'єктами, предметами реальної дійсності шляхом розподілу їх за відповідними

рубриками (класами, видами, родами і т.д.), таким чином, між ними краще пізнаються зв'язки та відносини. Має велике теоретичне та практичне значення, оскільки дозволяє з'ясувати правову природу того чи іншого акту, його ознаки, призначення [34].

Спираючись на положення Конституції, як основного нормативно-правового акту в країні, можемо зробити висновок щодо юридичного статусу інших нормативних актів у державі: Ст. 8 КУ вказує на те що: Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Ст. 106 КУ вказує, що: Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України. Із чого ми можемо зробити висновок, що Конституція і Закони України мають вищу юридичну силу ніж накази Президента, які, в свою чергу, вже є підзаконними актами. Ст. 113 КУ вказує, що: Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента України. Отже, постанови КМУ мають меншу юридичну силу ніж Конституція України, закони України та акти (накази) Президента.

Сама Конституція прямо вказує на абсолютно визначене положення перших 4 елементів в ієрархії, а саме:

- Конституція України;
- Закони України;
- Укази Президента України;
- Постанови КМУ.

Але, спираючись на роботи провідних українських вчених, таких як Александрова Н.В., Барський В.Р., Бахрах Д.Н., Бобровник С.В., Богачова О.В., Богінич О.Л., Бусуйок Д.В., Бутрименко В.В., Волощук О.Т., Дутка Г.І., Кагал Т.О., Кудіна О.О., Куценко І.В., Погребняк С.П., Скакун О.Ф.,

Солдатенко С.М., враховуючи сучасні вітчизняні реалії, ієрархія НПА на сьогодні має наступний вигляд [1, 3, 4, 5, 8, 13, 21, 24, 48]:

1. Конституція, конституційні закони.
2. Закони, якими Верховна Рада України дала згоду на обов'язковість дії на території України міжнародних договорів, ухвалених відповідно до Конституції (ратифікаційні закони).
3. Кодифіковані закони (Кодекси, Основи законодавства).
4. Звичайні (ординарні) закони.
5. Укази Президента України.
6. Постанови Верховної Ради України.
7. Постанови Кабінету Міністрів України.
8. Накази, розпорядження, рішення міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Накази, постанови, розпорядження інших органів державної влади.

Причому, треба зазначити, що самі НПА поділяються на закони та підзаконні акти, з чого можемо зробити висновок, що: Конституція (п. 1) і закони (пп. 2-4) відносять до законів, а укази Президента (п. 5) і все що ієрархічно знаходиться нижче – підзаконні акти. В структурі вітчизняного санітарного законодавства присутні всі елементи НПА, але найбільша їх кількість належить до категорії підзаконних актів. У зв'язку з цим потрібно звернути увагу на ієрархію НПА, запропоновану Коталейчуком С.П. [50]:

1. Конституція України.
2. Органічні закони (закони, на необхідність існування яких прямо вказує Конституція).
3. Звичайні (поточні) закони.
4. Укази і розпорядження Президента України.
5. Акти (постанови) Верховної Ради України.
6. Постанови, розпорядження КМУ.
7. НПА органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.
8. Відомчі акти (укази, інструкції, нормативні накази та ін.).

Таким чином, **вітчизняна структура системи законодавства** – це внутрішня організація впорядкованих нормативно-правових актів (та інших письмових нормативно-правових джерел), яка виражається в їх єдності й погодженості, а також у розподілі за галузями, інститутами та іншими групами законодавства відповідно до вимог існуючої системи права, інтересами держави та потребами практики правового регулювання [31].

Виходячи з цього, **санітарне законодавство** – це сукупність впорядкованих, поділених на відносно відокремлені групи, діючих нормативно-правових актів, які забезпечують санітарне та епідеміологічне благополуччя населення. Санітарне законодавство, як і будь-яке українське законодавство, підпорядковується загальним принципам побудови, а отже, спираючись на думку Рабіновича П.М., має дві основні структурні ланки, внутрішньо взаємопов'язані між собою [14]:

- субординаційна або ієрархічна (вертикальна) структура;
- галузева (горизонтальна) структура.

Субординаційна або ієрархічна структура санітарного законодавства (вертикальна) – сукупність діючих нормативно-правових актів в царині профілактичної медицини, які базуються на юридичній силі діючих нормативно-правових актів та залежить від ієрархічного положення певного органу державної влади, які приймають та вводять у дію відповідні нормативно-правові акти. Переважним чином, всі ці документи мають загальнодержавну та міжгалузеву юрисдикцію.

На найвищій щабель серед НПА, виносяться документи, видані Верховною Радою України – єдиним органом законодавчої влади в Україні. Саме ці документи слід віднести до основної групи НПА. Серед них, на першому місці стоїть Конституція України. **В Конституції України ст. 3 визначає життя і здоров'я людини найвищою соціальною цінністю**, і Україна, як соціальна держава, проводить різноманітні заходи, спрямовані на розвиток системи охорони здоров'я,

заохочує діяльність, що сприяє зміцненню здоров'я людини, розвитку фізичної культури і спорту, екологічному і санітарно-епідеміологічному благополуччю. Більш того, **ст. 27 Конституції України передбачає, що: обов'язок держави – захищати життя людини**, на що і мають бути спрямовані зусилля як законодавчої, так і виконавчої гілок влади [25, 26]. Найважливіші принципи побудови та функціонування системи охорони здоров'я України закладені в **ст. 49 Конституції, згідно з якою, кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.**

Особливе місце в системі нормативно-правових актів займають **кодифіковані закони**. Це нормативно-правові акти, затверджені законами, в яких на науковій основі узагальнюються і систематизуються норми права, що регулюють певну групу суспільних відносин. Кодифіковані закони приймаються у формі **кодексів та Основ законодавства**.

Закон України «**Основи законодавства України про охорону здоров'я громадян**» від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ займає **виняткове місце серед нормативних документів, що відносяться до санітарного законодавства** України. Він регламентує широке коло правових питань у сфері охорони здоров'я населення і закладає базові принципи побудови та функціонування системи охорони здоров'я, в тому числі щодо санітарно-епідеміологічного благополуччя (Ст.ст. 6, 15, 16, 22, 27). **Серед діючих кодексів України не існує документу, який би виконував функції «Санітарного кодексу».** В той же час, окремі положення кодексу законів про працю, адміністративного кодексу, кримінального кодексу та інших кодифікованих НПА мають безпосередній вплив на вітчизняне санітарне законодавства.

До другої групи НПА відносяться документи, видані Президентом України:

- Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 р. № 1085;

- Указ Президента України «Про деякі заходи щодо забезпечення права громадян на якісні та безпечні соціальні послуги» №30/2021 від 29.01.2021 р., у тому числі забезпечення санітарних норм.

До третьої групи НПА відносяться документи, видані Кабінетом Міністрів України:

- Постанова КМУ «Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд» від 22.06.1999 р. № 1109;

- Постанова КМУ «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 року № 442, відповідно до якої було утворено Держпродспоживслужбу України.

До четвертої групи НПА відносяться документи, видані центральними органами виконавчої влади та їх посадовими особами:

– Накази МОЗ України, якими затверджуються Державні санітарні норми і правила, методичні рекомендації, гігієнічні вимоги, різноманітні інструкції, порядки тощо;

– Постанови і розпорядження головного санітарного лікаря України, методичні рекомендації, інструкції, порядки, листи тощо.

До п'ятої групи НПА відносяться документи, видані органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами: рішення, розпорядження щодо проведення робіт, направлених на покращення або підтримання сталої санітарно-епідеміологічної ситуації в країні.

Ієрархічну (вертикальну) структуру документів у сфері санітарного законодавства наведено в табл. 1.1.

Таким чином, було досліджено принципи формування нормативно-правового поля в Україні, наведено юридичний статус нормативно-правових актів у державі, визначено місце санітарного законодавства у структурі нормативного забезпечення.

Таблиця 1.1

Ієрархічна (вертикальна) структура документів у сфері санітарного законодавства

Ієрархічний рівень нормативно-правових документів	Вид нормативно-правових документів відповідно ієрархічному рівню
1	2
Документи, видані Верховною Радою України	Конституція України, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я громадян» від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ.
Документи, видані Президентом України	Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 р. № 1085; Указ Президента України «Про деякі заходи щодо забезпечення права громадян на якісні та безпечні соціальні послуги» №30/2021 від 29.01.2021 р., у тому числі забезпечення санітарних норм.
Документи, видані Кабінетом Міністрів України	Постанова КМУ «Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд» від 22.06.1999 р. № 1109; Постанова КМУ «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 року № 442, відповідно до якої було утворено Держпродспоживслужбу України.
Документи, видані центральними органами виконавчої влади та їх посадовими особами	Накази МОЗ України, якими затверджуються Державні санітарні норми і правила, методичні рекомендації, гігієнічні вимоги, різноманітні інструкції, порядки тощо; Постанови і розпорядження головного санітарного лікаря України, методичні рекомендації, інструкції, порядки, листи тощо.
Документи, видані органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами	Рішення, розпорядження щодо проведення робіт, направлених на покращення або підтримання сталої санітарно-епідеміологічної ситуації в країні.

Джерело: розроблено автором при використанні [53]

Встановлено сфери життєдіяльності людини, які охоплює санітарне законодавство, зокрема: охорона здоров'я (в тому числі, організація проведення санітарно-епідеміологічного нагляду); освіта; охорона навколишнього середовища; громадське харчування і організація харчування; оборона та безпека держави; будівництво, виробничо-промислова сфера тощо. Окремо розмежовано структуру санітарного законодавства України на ієрархічну (вертикальну) і галузеву (горизонтальну). Питання галузевої структури вітчизняного санітарного законодавства потребують більш детального опрацювання.

1.2. Галузева структура вітчизняного санітарного законодавства

Галузева (горизонтальна) структура вітчизняного санітарного законодавства – це уособлена сукупність діючих нормативно-правових актів, які структуруються відповідно до їх специфічних ознак та призначення. Галузевість, як структурне явище в побудові санітарного законодавства, можна розглядати з різних сторін:

1) з точки зору галузі права, яка регулює відповідні суспільні відносини. Структура в такому випадку виглядає як розподіл нормативно-правових актів за предметом правового регулювання [31]:

– загальноправові – норми, які регулюють і встановлюють загальні принципи, права та обов'язки і є загальнодержавними і діють в усіх галузях права (Конституція України);

– міжгалузеві – норми, що однаково виражені в нормах кількох галузей права (ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я громадян»; ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення»; ЗУ «Про охорону довкілля» тощо);

– галузеві – норми, що регулюють суспільні відносини в межах відповідної галузі права – медичне, екологічне, адміністративне, кримінальне і т.д.;

2) за характером впливу та функціями, які норми виконують у суспільстві, з приводу правовідносин, які виникають у сфері санітарного законодавства:

– регуляторні – направлені на регуляцію різноманітних суспільних відносин, шляхом встановлення в нормах права прав і обов'язків учасників право-відносин;

– охоронні – встановлюють міри юридичної відповідальності за недотримання встановлених в нормах права прав і обов'язків учасників правовідносин, які в свою чергу закріплені в регулятивних нормах [50];

3) щодо кола суб'єктів, на які розповсюджується дія санітарного законодавства:

– загальні – розповсюджуються на усіх осіб та об'єкти, які мешкають на даній території (ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я громадян»);

– спеціальні – діють у відношенні лише певної категорії осіб або об'єктів. До спеціальних норм санітарного законодавства можна віднести нормативно-правові акти, які можуть бути об'єднані у певні вузькогалузеві групи. А саме НПА в царині гігієни дітей та підлітків, комунальній гігієні, гігієні праці, гігієні харчування тощо.

Серед них потрібно виділити групу НПА, які мають вузьку **відомчу сферу застосування** – акти конкретних міністерств, комітетів, фондів та ін., які мають внутрішнє, внутрішньовідомче юридичне значення і поширюються на осіб, які входять до сфери відання, тобто знаходяться в системі управлінської, службової та дисциплінарної підлеглості лише даних відомств.

Окремо потрібно зупинитися на значній групі **міжнародних нормативно-правових актів**, що широко використовуються в

практичній діяльності санітарної служби України. Це, в першу чергу, документи, створені структурними підрозділами ООН, такими як ВООЗ, МОП, ФАО, МКРЗ та іншими, Дитячим фондом ООН; Фондом народонаселення ООН (ФН ООН); Спільною комісією ФАО/ВООЗ із зводу харчових продуктів Кодекс аліментаріус; Міжнародною Федерацією товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця; Конференцією Сторін Роттердамської конвенції про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі. На реалізацію плану заходів щодо виконання «Загально-державної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС» передбачено розробку галузевих НПА, пов'язаних із інтеграцією України до Європейського Союзу, укладання міжнародних договорів у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення [38, 39, 47].

Таке різноманіття підходів до методології об'єднання нормативно-правових актів за певними ознаками створює складнощі з проведенням кодифікації всього санітарного законодавства, що є перепорою у створенні повної бази нормативно-правових актів, які діють в царині профілактичної медицини [17, 19].

Розподіл нормативно-правових актів України за їх галузевими ознаками відбувається відповідно до наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України» від 02.06.2004 р. № 43/5 [28]. При вивченні структури «Класифікатора галузей законодавства України», що застосовується для формування сучасної правової політики з метою забезпечення правової реформи в Україні та вдосконалення обліку нормативно-правових актів із забезпеченням розвитку автоматизованого обміну правовою інформацією між державними та недержавними закладами і установами, встановлено, що відповідно до даного «Класифікатора» все нормативно-правове поле держави було розділено на 39 галузей законодавства. У цій класифікації

нормативно-правові акти системи охорони здоров'я отримали загальний шифр 250.000.000 та додаткові шифри, відповідно до основних напрямків діяльності. Відповідно до вимог наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України» від 02.06.2004 р. № 43/5 передбачається на базі «Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів, інших електронних баз даних правової інформації», який базується на вище згаданому класифікаторі, створення загальних та галузевих зібрань чинного законодавства України.

Широка індексація нормативно-правових актів дозволить охопити всі напрямки діяльності сфери громадського здоров'я і Держпродспоживслужби України та створити повну базу галузевих нормативно-правових актів.

Враховуючи надзвичайну важливість юридичного супроводу діяльності профілактичної медицини, потрібно звернути увагу на існуючі недоречності навіть у наукових роботах юридичного профілю. Так, у дисертаційній роботі «Адміністративно-правові основи відповідальності за правопорушення у санітарно-епідеміологічній сфері в контексті адміністративно-правової реформи в Україні» проведено аналіз даного класифікатора з точки зору застосування його до системи забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення [23]. З загальної маси відокремлено шифри вітчизняного законодавства, що стосуються діяльності Держспоживслужби у сфері санітарного законодавства. А саме: 250.110.000 «Санітарно-епідемічне благополуччя населення. Державний санітарно-епідеміологічний нагляд»; 250.120.000 «Профілактика масових інфекційних і неінфекційних захворювань» та 250.180.000 «Відповідальність за порушення законодавства про охорону здоров'я населення». В той же час, не залучено до компетенції санітарно-епідеміологічного нагляду наступні шифри: 250.010.000 «Загальні питання охорони здоров'я населення»; 250.020.000 «Органи управління у системі охорони здоров'я населення»; 250.040.000 «Державні, відомчі,

приватні заклади охорони здоров'я» та 250.050.000 «Підготовка і перепідготовка працівників охорони здоров'я». Потрібно зазначити, що дані напрямки є невід'ємною складовою в діяльності служб громадського здоров'я України та Держпродспоживслужби, які підкреслюють їх глибоку інтеграцію з усією галуззю охорони здоров'я України, показують зв'язок із загальною системою державного управління.

В роботі [23] в науковий обіг було введено нові терміни «санітарно-епідеміологічне законодавство» та «санітарно-епідеміологічне право». Дані терміни не узгоджуються з існуючою термінологією, яка базується на основних положеннях Закону України «Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення». Відповідно до ст. 22 Закону України «Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення» **все наявне нормативно-правове поле із забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення об'єднується під терміном «санітарне законодавство», а не «санітарно-епідеміологічне законодавство».** Запропонований автором термін «санітарно-епідеміологічне право» органічно пов'язаний з уже розглянутим терміном «санітарно-епідеміологічне законодавство». Враховуючи основні положення Закону України «Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення» та Основ законодавства України про охорону здоров'я, що передбачають застосування на державному рівні певних нормативно-правових стимулів та регуляторів, спрямованих на дотримання вимог санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил та норм (тобто санітарного законодавства), за рахунок виконання санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних заходів та проведення державного санітарного нагляду, направлених на забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, територій та населених пунктів, широке застосування запропонованих термінів не є доречним. Динамічний розвиток медичного права та, зокрема, тієї його частини, що стосується нормативно-правового забезпечення діяльності

системи громадського здоров'я і Держспоживслужби України, підтверджує актуальність піднятого питання. Враховуючи відсутність чіткого визначення положення санітарного законодавства в структурі системи права та тісний взаємозв'язок з конституційним, адміністративним, цивільним та іншими галузями права, фахівцям медичної та юридичної галузей варто обговорити доцільність створення нової галузі права.

Вітчизняне санітарне законодавство має ряд специфічних ознак, які показують (підкреслюють) міжгалузевість санітарного законодавства у вітчизняній науці та дозволяють йому займати чільне місце в нормативно-правовому полі України:

по-перше – чітко визначений предмет – санітарно-епідеміологічне благополуччя населення, яке має широку нормативну базу та відіграє велике соціально-економічне значення в життєдіяльності країни;

по-друге – тривале еволюційне формування санітарного законодавства на базі розвитку нормативно-правового забезпечення застосування профілактичних заходів, а не за рахунок систематизації відокремлених нормативно-правових актів;

по-третє – дотримання вимог санітарного законодавства є безумовною обов'язковою вимогою діяльності установ та закладів усіх форм власності та фізичних осіб на теренах України;

по-четверте – органічне поєднання окремих складових з різних галузей наук, в першу чергу таких як медицина, право, державне управління тощо;

по-п'яте – структурна складова окремих галузей права (конституційне, кримінальне, цивільне, адміністративне, трудове, транспортне, екологічне та медичне право);

по-шосте – складова міжнародних зобов'язань держави в системі охорони здоров'я, збереження довкілля, охорони праці, безпеки харчових продуктів, боротьби з біотероризмом, ядерної безпеки тощо;

по-сьоме – елемент широких міжнародних практичних заходів (програм) різних державних, громадських та приватних органів, закладів, установ.

Таким чином, досліджено внутрішньогалузеву структуру наявного вітчизняного нормативно-правового поля в галузі забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя. Встановлено ряд специфічних ознак, які формують положення санітарного законодавства в нормативно-правовому полі України. Враховуючи надзвичайну важливість правового супроводу діяльності системи громадського здоров'я і Держпродспоживслужби, вивчено питання проведення широкої індексації нормативно-правових актів з метою охоплення всіх напрямків діяльності у сфері забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя в Україні.

1.3. Інституційні можливості забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства та забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя в Україні

За останні роки в Україні було розпочато процес реформування за різними напрямками: децентралізація або реформа системи місцевого самоврядування; антикорупційна; реформування правоохоронних органів; судова реформа; освітня; пенсійна; земельна; медична реформа тощо. Деякі з реформ виявились доволі успішними та дали очікуваний результат. Однак є реформи, процес впровадження яких супроводжується серйозними викликами та непередбачуваними обставинами. Однією з таких реформ є медична реформа, а саме реформа санітарно-епідеміологічного нагляду та захисту населення від інфекційних хвороб.

За оціночними даними, до 5 відсотків населення країни інфіковано вірусним гепатитом С та 1–2,5 відсотка – вірусним гепатитом В [11]. Україна залишається лідером у Європі за масштабами поширення ВІЛ-інфекції. За оцінками експертів UNAIDS, в Україні з ВІЛ-інфекцією живе близько 240 тис. осіб. І тільки кожен другий знає про свій діагноз – станом на 1 жовтня 2019 р. на обліку в Україні перебуває 136 849 ВІЛ-позитивних пацієнтів. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), протягом 2019 р. в Україні зафіксовано більше 57 тис. випадків захворювання на кір, що становить половину від усіх випадків у Європейському регіоні. За оціночними даними ВООЗ, щороку в Україні близько 36000 осіб хворіють на туберкульоз. Крім того, Україна входить до десяти країн з найвищим показником поширеності мультирезистентного туберкульозу. Серед вперше діагностованих осіб майже у 29 відсотків діагностується стійкість до протитуберкульозних препаратів. Той факт, що в Україні щороку своєчасно не виявляють близько чверті випадків захворювання на туберкульоз, тільки сприяє подальшому його поширенню серед населення. За інформацією Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ України), у 2019 р., порівняно з попередніми роками, в Україні збільшилась кількість підтверджених випадків дифтерії. Новий коронавірус (COVID-19) за перші два місяці 2020 р., спричинив зараження більш ніж 98 тис. осіб, з яких понад 3 тис. померли. Постає загальне питання – чому в Україні показники поширеності ряду інфекційних захворювань значно вищі за показники сусідніх країн? Чому ситуація з COVID-19 викликає панічні настрої у суспільстві? Безумовно, поширеність ряду інфекційних захворювань напряму залежить від вакцинації населення та доступу до лікарських засобів. Зосередимо увагу на проблематиці інституційної спроможності захисту від інфекційних захворювань та загалом питанні санітарно-епідемічного нагляду в Україні.

Згідно зі ст. 49 Конституції України держава забезпечує санітарно-епідеміологічне благополуччя. Основними законодавчими актами, що регулюють відносини у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення та захисту населення від інфекційних хвороб, є відповідно: Закони України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» та «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про протидію захворювання на туберкульоз», «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення».

У процесі оптимізації системи центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) Кабінетом Міністрів України було прийнято рішення про утворення **Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів (Держпродспоживслужба)**, реорганізувавши шляхом перетворення Державної санітарно-епідеміологічної служби [43] (редакція від 10 вересня 2014 р.), та фактично приєднання до новоствореної Держпродспоживслужби.

У 2017 р. Кабінет Міністрів України відміняє своє рішення про реорганізацію Державної санітарно-епідеміологічної служби шляхом її приєднання до Держпродспоживслужби. Натомість приймається рішення про ліквідацію Державної санітарно-епідеміологічної служби [12].

Якщо вже Державна санітарно-епідеміологічна служба (СЕС) України була ліквідована, то повноваження щодо реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення лишилися. Більше того, ще не було надано відповідь на питання: якому ЦОВВ належать або були передані зазначені повноваження. Якщо простежити історію передачі повноважень Державної СЕС України (на основі історії змін, що вносились до постанови Кабінету Міністрів України № 442 від 10 вересня 2014 р.), то вона буде наступною:

1) 10 вересня 2014 р. – функції з реалізації державної політики, які належали Державній СЕС, були покладені на Держпродспоживслужбу (у

цей самий час почалося судове оскарження реорганізації Державної СЕС);

2) 5 серпня 2015 р. – функції з реалізації державної політики, які належали Державній СЕС, покладені на Держпродспоживслужбу, крім функцій у сфері епідемічного нагляду (спостереження). Функції у сфері епідемічного нагляду (спостереження) покладаються на МОЗ України [40] (судове оскарження – триває);

3) 14 липня 2016 р. набрала законної сили ухвала Вищого адміністративного суду України – щодо залишення без змін рішення Київського апеляційного адміністративного суду від 8 лютого 2016 р. про визнання протиправним та скасування абз. 2 п. 1 постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» в частині реорганізації Державної санітарно-епідеміологічної служби України;

4) 29 березня 2017 р. Кабінет Міністрів України ліквідував СЕС, повторивши своє рішення щодо передачі повноважень до Держпродспоживслужби, крім функцій у сфері епідемічного нагляду (спостереження).

А оскільки передача функцій у сфері епідемічного нагляду (спостереження) до МОЗ України (постанова Кабінету Міністрів України № 591 від 5 серпня 2015 р.) не оскаржувалася, то це дає підстави стверджувати, що передача функцій у сфері епідемічного нагляду (спостереження) до МОЗ України була здійснена правомірно. І саме з 5 серпня 2015 р. функції у сфері епідемічного нагляду (спостереження) покладено на МОЗ України.

Відповідно до вже згаданої постанови Кабінету Міністрів України № 348 від 29 березня 2017 р. саме на Держпродспоживслужбу були покладені завдання і функції з реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення та із здійснення контролю (нагляду) за дотриманням вимог санітарного

законодавства (крім функцій з реалізації державної політики у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження) [12], які, як також зазначено вище, були передані до МОЗ України).

Начебто, ситуація стає більш-менш зрозумілою – Держпродспоживслужба здійснює завдання і функції колишньої Державної СЕС, крім функцій у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження).

Враховуючи вищезазначене, можемо зробити наступні висновки.

По-перше, Держпродспоживслужба здійснює завдання і функції колишньої Державної СЕС.

По-друге, функції у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження) були передані МОЗ України. Однак, незрозуміло, що це є за функції. Відповідаючи на питання, який ЦОВВ реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення – це є Держпродспоживслужба. Звернемо увагу на чинне законодавство, яке регулює повноваження Держпродспоживслужби та МОЗ України.

Відповідно до Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, Держпродспоживслужба є ЦОВВ, який реалізує державну політику у галузі санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення (крім виконання функцій з реалізації державної політики у сфері епідемічного нагляду (спостереження) [42]. Функції та повноваження Держпродспоживслужби у галузі санітарного та епідемічного благополуччя населення, державного нагляду (контролю) за дотриманням санітарного законодавства визначені у підпункті 3 п. 4 Положення про Держпродспоживслужбу. Порівняно з повноваженнями державного санітарно-епідемічного нагляду до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», повноваження Держпродспоживслужби є доволі видозмінені та, часом, обмежені. Зокрема це:

– організація здійснення державного нагляду (контролю) щодо дотримання вимог санітарного законодавства (однак це є частина державного санітарно-епідемічного нагляду);

– готування подання до Кабінету Міністрів України про запровадження або скасування карантинного режиму (однак це є посадові повноваження Головного державного санітарного лікаря України);

– подання в установленому порядку пропозицій щодо обмеження або заборони в'їзду на територію України її громадян, іноземців та осіб без громадянства, експорту, імпорту, транзиту вантажів і товарів з держав або регіонів у зв'язку з неблагополучною епідемічною ситуацією на їх території. Аналогічне повноваження має і МОЗ України [36], (відповідне рішення приймається Кабінетом Міністрів України);

– проводить державну санітарно-епідеміологічну експертизу, видає за результатами її проведення відповідні висновки (порядок регламентується Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», також це є частина державного санітарно-епідемічного нагляду);

– здійснює у межах компетенції контроль за усуненням причин і умов виникнення та поширення інфекційних, масових неінфекційних захворювань, отруєнь та радіаційних уражень людей (напрямок діяльності Державної СЕС);

– розробляє та здійснює санітарні заходи, що стосуються обмеженого (визначеного) кола осіб чи випадків, передбачених законодавством (санітарні заходи – це те саме, що й санітарні та протиепідемічні (профілактичні) заходи);

– бере участь у реалізації науково-технічної, технологічної та інноваційної політики, впровадженні у виробництво науково-технічних досягнень та передового досвіду з питань профілактики захворювань

людини, а також факторів середовища життєдіяльності людини (це здійснюють наукові установи гігієнічного та епідеміологічного профілю);

– бере участь у проведенні санітарно-епідеміологічних розслідувань, спрямованих на виявлення причин та умов, що призводять до виникнення і поширення інфекційних хвороб, у тому числі через харчові продукти, групових та індивідуальних харчових отруєнь, масових неінфекційних захворювань (отруєнь) та радіаційних уражень, випадків порушення норм радіаційної безпеки, санітарних правил роботи з радіоактивними речовинами, іншими джерелами іонізуючих випромінювань та вживає заходів до їх усунення відповідно до законодавства (частина повноважень головних державних санітарних лікарів та інших осіб, які здійснюють державний санітарно-епідеміологічний нагляд);

– здійснює передбачені законодавством заходи для припинення порушення санітарного законодавства (повноваження головних державних санітарних лікарів (їх заступників).

Звертаємо увагу і на положення п. 7 Положення про Держпродспоживслужбу. «Керівники самостійних структурних підрозділів територіальних органів Держпродспоживслужби, на які покладено здійснення повноважень Держпродспоживслужби у сфері санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення, забезпечують виконання функцій щодо затвердження та підписання передбачених законодавством документів, повноваження щодо затвердження та підписання яких належить до компетенції головних державних санітарних лікарів відповідної адміністративно-територіальної одиниці (крім виконання функцій з реалізації державної політики у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження)». Іншими словами, Держпродспоживслужба забезпечила виконання повноважень головних державних санітарних лікарів та інших осіб, які здійснюють державний санітарно-епідеміологічний нагляд.

Формально, наявна ще одна правова колізія – повноваження ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення:

1) за законом належать Головному державному санітарному лікарю України, головним державним санітарним лікарям та іншим посадовим особам, які здійснюють державний санітарно-епідеміологічний нагляд;

2) за рядом постанов Кабінету Міністрів України зазначені повноваження належать Держпродспоживслужбі.

У правовій доктрині загально визнано, що вищістю характеризується ієрархічний принцип вирішення колізій – вищий за юридичною силою акт скасовує дію нижчого, з того ж самого питання. У разі суперечності положень різних нормативно-правових актів, незалежно від часу їх прийняття, а також сфери дії норм, що знаходяться у колізії, слід керуватися нормою, вміщеною до акту вищої юридичної сили.

Відповідно до положення про Міністерство охорони здоров'я України, МОЗ України є головним органом у системі ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження) та забезпечує формування державної політики у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення [36]. Функції та повноваження МОЗ України визначені в п. 4 Положення про МОЗ України. При цьому, якщо порівняти повноваження ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних захворювань» (ч. 3 ст. 6) з повноваженнями МОЗ України у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, то вони майже тотожні. Тобто хоча МОЗ України є ЦОВВ, який лише формує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, однак, виходячи зі своїх повноважень МОЗ України має повноваження щодо реалізації державної політики в зазначеній сфері.

Таким чином видно, що передача повноважень Державної СЕС відбулась неналежним чином, оскільки на нормативному рівні чітко не закріплено те, які саме повноваження цього суб'єкта публічної адміністрації і кому передані, не розмежовано відповідних повноважень МОЗ України та Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, не внесено змін до чинних нормативних актів, якими регламентовано порядок здійснення процедур санітарно-епідеміологічного нагляду тощо [2].

Інституційна спроможність захисту населення України від інфекційних захворювань та здійснення функцій з реалізації державної політики у цій сфері фактично паралізована, оскільки передача повноважень Державної СЕС відбулась неналежним чином.

На даний момент слід констатувати наступне [9]:

1. Ліквідована Державна СЕС.
2. Частина повноважень щодо реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя передана Держпродспоживслужбі.
3. Введено у правову площину поняття «епідемічний нагляд», що не узгоджується з формально існуючою в Україні системою державного санітарно-епідеміологічного нагляду.
4. МОЗ України наділено значними повноваженнями щодо реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя, які мали б належати Держпродспоживслужбі чи певному новоствореному ЦОВВ (наприклад – Центру громадського здоров'я та контролю за захворюваннями).
5. Фактично, відповідно до діючого законодавства, більша частина завдань державного санітарно-епідеміологічного нагляду, як і напрямів діяльності системи державної СЕС України, не передано жодним центральним органам виконавчої влади.

Пропонуються наступні можливі варіанти вирішення ситуації з інституційною спроможністю щодо захисту від інфекційних захворювань та забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя:

Для Верховної Ради України. Найбільш дієвим, однак таким, що потребує координованих та спільних зусиль органів державної влади, є розробка та прийняття нових редакцій Законів України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» та «Про захист населення від інфекційних хвороб», чи прийняття нового Закону (навіть «Про громадське здоров'я» чи «Про систему громадського здоров'я»), що врешті-решт врегулює ситуацію у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення та захисту від інфекційних хвороб та урегулює існуючі розбіжності між нормативно-правовим регулюванням.

Для Кабінету Міністрів України. Перший варіант – передача повноважень щодо реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя у повному обсязі до Держпродспоживслужби (включаючи державний санітарно-епідемічний нагляд); Другий варіант – передача до МОЗ України функцій державного санітарно-епідемічного нагляду замість «незрозуміло яких» функцій з епідемічного нагляду; Третій варіант – відновлення державної СЕС чи утворення нового ЦОВВ з повноваженнями щодо захисту населення від інфекційних захворювань.

Таким чином, питання регулювання функцій і обов'язків Держпродспоживслужби України, у тому числі щодо реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства, тобто щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення потребують свого доопрацювання. Тож далі представимо детальний аналіз функціонування Держпродспоживслужби України на прикладі її територіального органу в Хмельницькій області.

Висновки до розділу

За результатами аналізу теоретико-методичних положень санітарного законодавства було досліджено принципи формування нормативно-правового поля в Україні, наведено юридичний статус нормативно-правових актів у державі, визначено місце санітарного законодавства у структурі нормативного забезпечення. Встановлено сфери життєдіяльності людини, які охоплює санітарне законодавство, зокрема: охорона здоров'я (в тому числі, організація проведення санітарно-епідеміологічного нагляду); освіта; охорона навколишнього середовища; громадське харчування і організація харчування; оборона та безпека держави; будівництво, виробничо-промислова сфера тощо. Окремо розмежовано структуру санітарного законодавства України на ієрархічну (вертикальну) і галузеву (горизонтальну).

Досліджено внутрішньогалузеву структуризацію наявного вітчизняного нормативно-правового поля в галузі забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя. Встановлено ряд специфічних ознак, які формують положення санітарного законодавства в нормативно-правовому полі України. Враховуючи надзвичайну важливість правового супроводу діяльності системи громадського здоров'я і Держпродспоживслужби, вивчено питання проведення широкої індексації нормативно-правових актів з метою охоплення всіх напрямків діяльності у сфері забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя в Україні.

Розглянуто інституційні можливості забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства та забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя в Україні. Досліджено питання необхідності запровадження та функціонування Держпродспоживслужби України. Визначено, що на неї були покладені завдання і функції з реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного

благополуччя населення та із здійснення контролю (нагляду) за дотриманням вимог санітарного законодавства (крім функцій з реалізації державної політики у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження)). Встановлено, що передача повноважень Державної СЕС відбулась неналежним чином, оскільки на нормативному рівні чітко не закріплено те, які саме повноваження цього суб'єкта публічної адміністрації і кому передані, не розмежовано відповідних повноважень МОЗ України та Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, не внесено змін до чинних нормативних актів, якими регламентовано порядок здійснення процедур санітарно-епідеміологічного нагляду тощо. Запропоновано можливі варіанти вирішення ситуації з інституційною спроможністю щодо захисту від інфекційних захворювань та забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБИ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ РАЙОНІ

2.1. Характеристика напрямів діяльності і завдань Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та їх зв'язок із реалізацією державної політики у сфері санітарного законодавства

Держпродспоживслужба утворена відповідно до постанови КМУ від 10 вересня 2014 року № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади». Постановою КМУ від 02 вересня 2015 року № 667 затверджено Положення про Держпродспоживслужбу. Територіальні органи Держпродспоживслужби утворені постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 року № 1092. Наказом Міністерство аграрної політики та продовольства України від 12.04.2017 р. № 209 затверджено Положення про Головне управління Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів в області, в місті Києві. З метою забезпечення фінансування Держпродспоживслужби прийнято розпорядження КМУ від 27 січня 2016 року № 76-р. Затверджено структуру апарату Держпродспоживслужби та погоджено її з Міністром аграрної політики та продовольства України. Штатний розпис та кошторис апарату Держпродспоживслужби затверджено за погодженням з Мінфіном. Відповідно до розпорядження Кабінету міністрів України від 6 квітня 2016 року № 260-р «Питання Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів» Держпродспоживслужба офіційно розпочала роботу і приступила до виконання функцій.

До переліку територіальних органів Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів відноситься у тому числі Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та Управління Держпродспоживслужби в Кам'янець-Подільському районі [45].

Головне управління діє на підставі «Положення про Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області» затвердженого наказом Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів від 24 лютого 2020 року №166 [35].

Головному управлінню Держпродспоживслужби в Хмельницькій області підпорядковуються установи та організації, що належать до сфери управління Держпродспоживслужби та розташовані на території Хмельницької області. Завданням Головного управління є реалізація повноважень Держпродспоживслужби на території Хмельницької області.

Головне управління, відповідно до покладених на нього завдань, забезпечує реалізацію державної політики у напрямках, що наведені на рис. 2.1.

Так, до основних напрямів діяльності Держпродспоживслужби в Хмельницькій області можна віднести такі:

1. Ветеринарна медицина та безпека харчових продуктів.
2. Державний нагляд за дотриманням санітарного законодавства.
3. Фітосанітарна безпека.
4. Нагляд (контроль) у системі інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу.

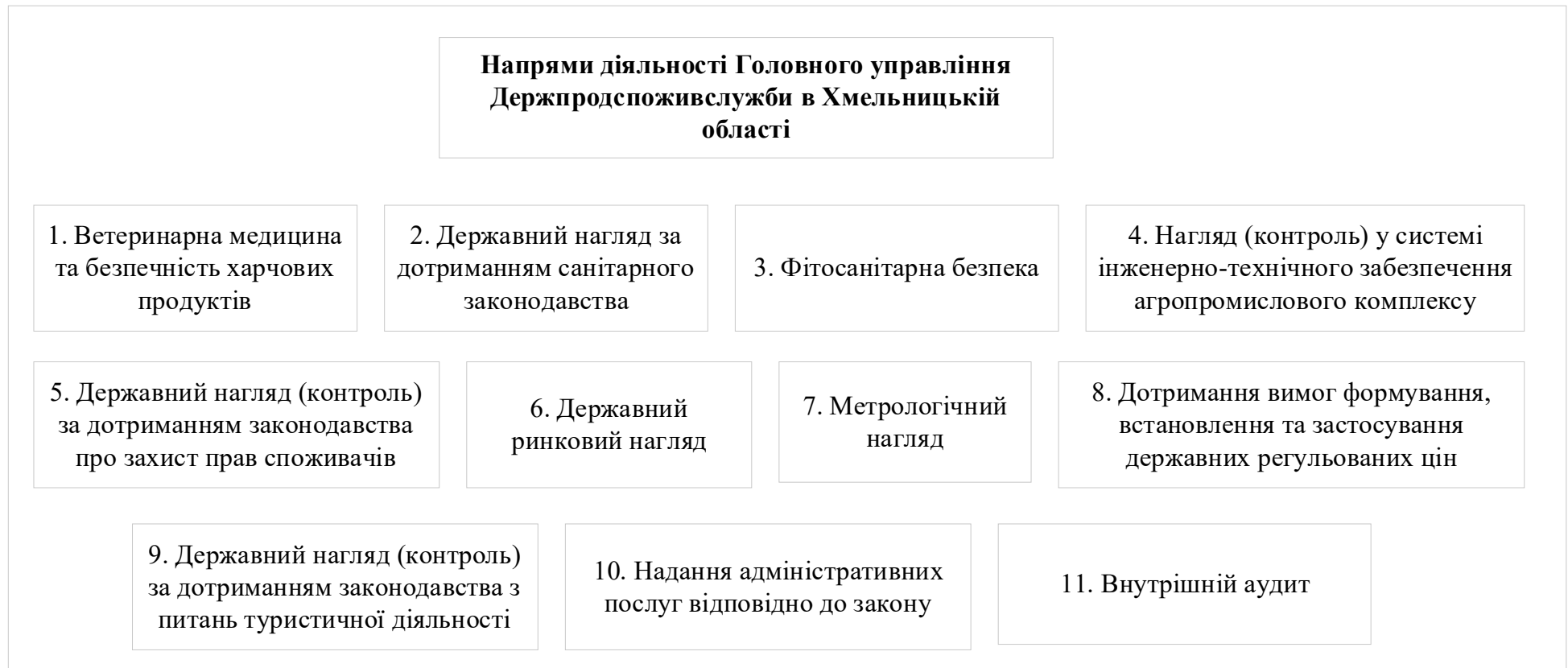

Рис. 2.1. Основні напрями діяльності Головного управління Держпродспоживслужби Хмельницької області

Джерело: розроблено автором за [35]

5. Державний нагляд (контроль) за дотриманням законодавства про захист прав споживачів.

6. Державний ринковий нагляд.

7. Метрологічний нагляд.

8. Дотримання вимог формування, встановлення та застосування державних регульованих цін.

9. Державний нагляд (контроль) за дотриманням законодавства з питань туристичної діяльності.

10. Надання адміністративних послуг відповідно до закону.

11. Внутрішній аудит.

Серед основних напрямів діяльності Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області є також державний нагляд за дотриманням санітарного законодавства, який варто більш детально дослідити. Тож завдання Держпродспоживслужби у сфері державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Завдання реалізації державної політики Головного управління
Держпродспоживслужби в Хмельницькій області у сфері державного
нагляду за дотриманням санітарного законодавства**

№ з/п	Завдання Держпродспоживслужби в Хмельницькій області у сфері державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
1	2
1	реалізує державну політику у сфері санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення (крім виконання функцій з реалізації державної політики у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження) та у сфері гігієни праці та функцій із здійснення дозиметричного контролю робочих місць і доз опромінення працівників), попередження та зменшення вживання тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров'я населення;
2	здійснює державний санітарно-епідеміологічний нагляд (контроль) за:

Продовження табл. 2.1

1	2
2.1	дотриманням санітарного законодавства;
2.2	біологічними продуктами, патологічним матеріалом;
2.3	додержанням підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та громадянами державних санітарних норм і правил, гігієнічних нормативів і регламентів безпечного виробництва, транспортування, зберігання, застосування пестицидів і агрохімікатів, за вмістом залишкової кількості пестицидів і агрохімікатів в імпортованих лікарських травах, водних об'єктах, воді, що використовується для господарського постачання, купання, спортивних занять, організованого відпочинку та з лікувальною метою, лікувальних грязях, ґрунтах, на землях населених пунктів, оздоровчого та рекреаційного призначення;
2.4	дотриманням показників вмісту шкідливих для здоров'я людини речовин та інгредієнтів у тютюнових виробах, які реалізуються на території України, та проводить моніторинг ефективності вжитих заходів з попередження і зменшення вживання тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров'я населення;
2.5	забезпечує та здійснює проведення профілактичних і протиепідемічних заходів щодо охорони в межах компетенції території України від проникнення хвороб людей, здійснює державний санітарно-епідеміологічний контроль товарів, що переміщуються через митний кордон України;
2.6	здійснює санітарні заходи щодо охорони території України шляхом проведення державного санітарно-епідеміологічного нагляду (контролю) за дотриманням санітарного законодавства, медико-санітарного контролю (огляду) з метою запобігання в'їзду на територію України транспортних засобів, ввезення вантажів, товарів та інших предметів, у тому числі лікарських засобів, біологічних, хімічних і радіоактивних речовин, а також матеріалів і відходів, що можуть створювати небезпеку для життя і здоров'я населення (крім заходів, пов'язаних із здійсненням медико-санітарного спостереження (епідеміологічного нагляду (спостереження)), та крім виконання функцій із здійснення дозиметричного контролю робочих місць і доз опромінення працівників);
2.7	здійснює передбачені законодавством заходи для припинення порушення санітарного законодавства;
2.8	здійснює в межах компетенції контроль за факторами середовища життєдіяльності людини, що мають шкідливий вплив на здоров'я населення;
2.9	організовує проведення відповідних досліджень (випробувань) для цілей державного контролю;

Закінчення табл. 2.1

1	2
2.10	подає в установленому порядку пропозиції щодо обмеження або заборони в'їзду на територію України її громадян, іноземців та осіб без громадянства, експорту, імпорту, транзиту вантажів і товарів з держав або регіонів у зв'язку з неблагополучною епідемічною ситуацією на їх території;
2.11	забезпечує проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи;
2.12	здійснює у межах компетенції контроль за усуненням причин і умов виникнення та поширення інфекційних, масових неінфекційних захворювань, отруєнь та радіаційних уражень людей;
2.13	розробляє та здійснює санітарні заходи, що стосуються обмеженого (визначеного) кола осіб чи випадків, передбачених законодавством, зокрема щодо обмеження, заборони, тимчасового припинення діяльності, вживання відповідно до закону інших заходів реагування, у тому числі обмеження або заборони ввезення (пересилання) на митну територію України, перевезення через митну територію України (транзит) біологічних продуктів, патологічного матеріалу;
2.14	бере участь у реалізації науково-технічної, технологічної та інноваційної політики, впровадженні у виробництво науково-технічних досягнень та передового досвіду з питань профілактики захворювань людини, а також факторів середовища життєдіяльності людини, реалізації державної політики в інших визначених сферах;
2.15	бере участь у розробленні санітарних, протиепідемічних (профілактичних) заходів, вимог щодо окремих показників якості харчових продуктів, кормів, технічних регламентів та стандартів;
2.16	бере участь у визначенні факторів, що можуть мати шкідливий вплив на здоров'я людини, у проведенні оцінки ризику та встановленні ступеня створюваного ними ризику;
2.17	бере участь у проведенні санітарно-епідеміологічних розслідувань, спрямованих на виявлення причин та умов, що призводять до виникнення і поширення інфекційних хвороб, у тому числі через харчові продукти, групових та індивідуальних харчових отруєнь, масових неінфекційних захворювань (отруєнь) та радіаційних уражень, випадків порушення норм радіаційної безпеки, санітарних правил роботи з радіоактивними речовинами, іншими джерелами іонізуючих випромінювань, та вживає заходів щодо їх усунення відповідно до законодавства;
2.18	здійснює відповідно до законодавства моніторинг причин і кількості звернень фізичних та юридичних осіб щодо дотримання санітарного законодавства та випадків заподіяння шкоди здоров'ю людей внаслідок споживання продукції (користування нею) та впливу небезпечних факторів середовища життєдіяльності людини;
2.19	бере участь та проводить заходи, спрямовані на підвищення рівня гігієнічних знань працівників, в тому числі, тих які підлягають обов'язковим медичним оглядам, а також тих, які зазнають у виробництві, сфері послуг, інших галузях ризику дії небезпечних факторів.

Джерело: розроблено автором за [35]

Як видно, Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області має багатoproфільні напрями діяльності (більше 11 напрямів), а також виконує значну кількість завдань. У сфері державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства їх нараховано 20 одиниць. Таким чином здійснюється забезпечення реалізації державної політики у цій сфері. Звичайно така кількість напрямів, сфер і завдань у роботі викликає певні складнощі щодо якісного виконання функцій структурними підрозділами служби та потребує їх конкретизації і чіткого розподілення та закріплення за певними виконавцями робіт.

Загалом організаційна структура Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області виглядає таким чином (рис. 2.2). Структура Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області включає 13 підрозділів (управлінь, секторів і відділів):

1. Управління безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини.
2. Управління фітосанітарної безпеки.
- 3. Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства.**
4. Управління захисту прав споживачів.
5. Управління економіки, бухгалтерського обліку та звітності.
6. Управління роботи з персоналом.
7. Відділ реєстрації сільськогосподарської техніки.
8. Сектор контролю за регульованими цінами.
9. Відділ правового забезпечення.
10. Відділ організаційного забезпечення.
11. Сектор інформаційних технологій та захисту інформації.
12. Відділ господарського забезпечення.
13. Сектор з питань внутрішнього аудиту.

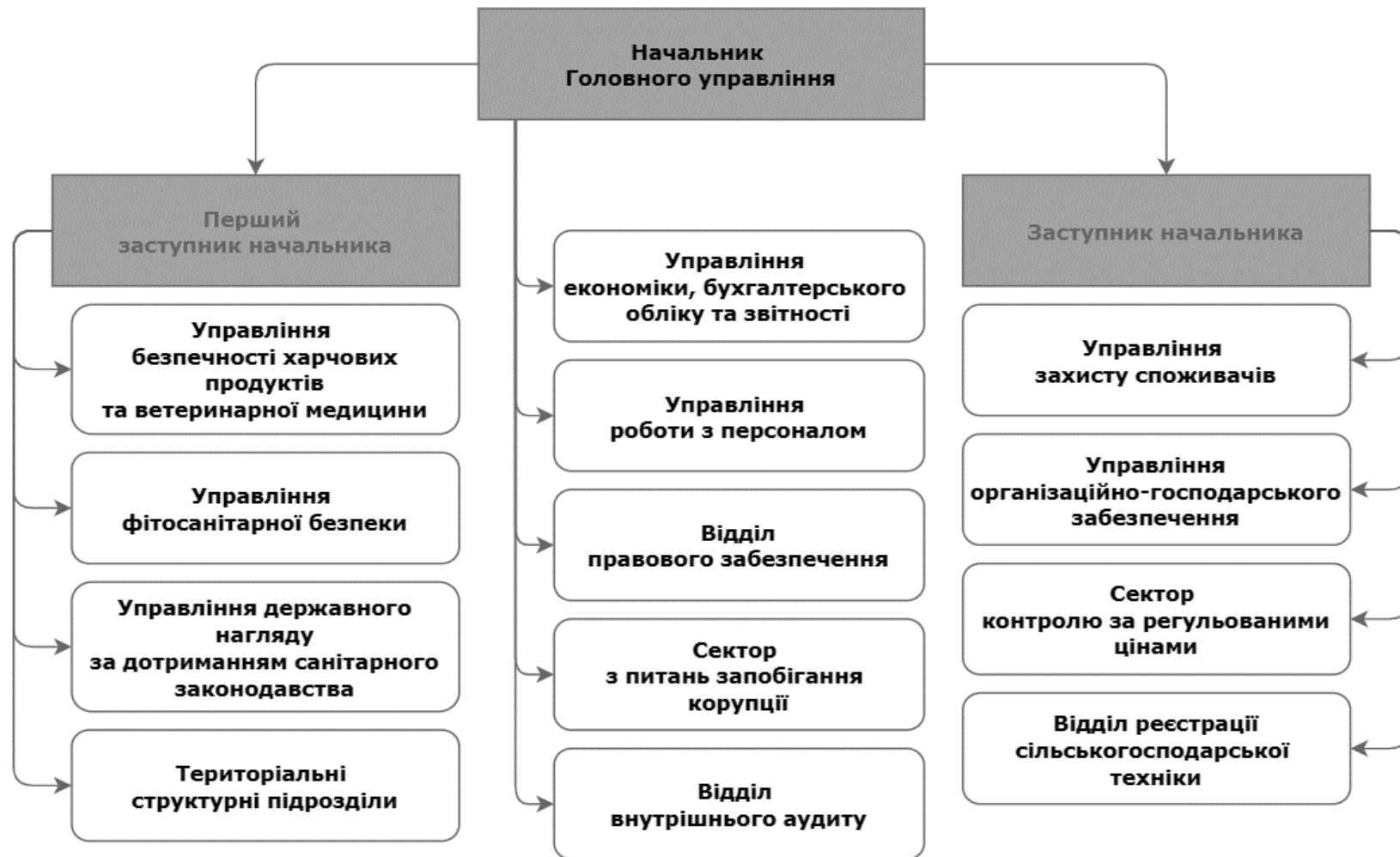

Рис. 2.2. Організаційна структура Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області

Джерело: складено автором за [49]

До того ж до організаційної структури Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області входять територіальні структурні підрозділи, яких нараховується 23 одиниці:

1. Білогірське управління.
2. Віньковецьке управління.
3. Волочиське управління.
4. Городоцьке управління.
5. Деражнянське управління.
6. Дунаєвецьке управління.
7. Ізяславське управління.
8. Кам'янець-Подільське управління.
9. Красилівське управління.
10. Летичівське управління.
11. Новоушицьке управління.
12. Полонське управління.
13. Славутське управління.
14. Старокостянтинівське управління.
15. Старосинявське управління.
16. Теофіпольське управління.
17. Хмельницьке управління.
18. Відділ безпеки харчових продуктів та ветеринарної медицини.
19. Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства.
20. Чемеровецьке управління.
21. Шепетівське управління.
22. Ярмолинецьке управління.
23. Хмельницьке міське управління.

Більш детально структуру Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області за керівними посадами, внутрішніми та територіальними підрозділами наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Структура Головного управління Держпродспоживслужби в
Хмельницькій області**

№ з/п	Назва структурного підрозділу
1	2
1	Начальник
2	Перший заступник начальника
3	Заступник начальника
4	Управління безпеки харчових продуктів та ветеринарної медицини
4.1	Начальник
4.2	Відділ безпеки харчових продуктів
4.3	Відділ державного контролю
4.4	Відділ організації протиепізоотичної роботи
5	Управління фітосанітарної безпеки
5.1	Начальник
5.2	Відділ карантину рослин
5.3	Відділ фітосанітарних заходів на кордоні
5.4	Відділ контролю за обігом засобів захисту рослин
5.5	Відділ прогнозування, фітосанітарної діагностики та аналізу ризиків
5.6	Відділ контролю в сфері насінництва та розсадництва
6	Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
6.1	Начальник
6.2	Відділ санітарно-епідеміологічного нагляду та організації розслідування спалахів
6.3	Відділ безпеки середовища життєдіяльності
6.4	Сектор державної санітарно-епідеміологічної експертизи
7	Управління захисту прав споживачів
7.1	Начальник
7.2	Відділ захисту споживачів
7.3	Відділ ринкового та метрологічного нагляду
8	Управління економіки, бухгалтерського обліку та звітності
8.1	Начальник – головний бухгалтер
8.2	Відділ бухгалтерського обліку та звітності
8.3	Відділ економічної діяльності
8.4	Сектор з питань публічних закупівель
9	Управління роботи з персоналом
9.1	Начальник
9.2	Відділ роботи з персоналом
9.3	Відділ добору та розвитку персоналу
10	Відділ реєстрації сільськогосподарської техніки

Продовження табл. 2.2

1	2
11	Сектор контролю за регульованими цінами
12	Відділ правового забезпечення
13	Відділ організаційного забезпечення
13.1	Сектор інформаційних технологій та захисту інформації
14	Відділ господарського забезпечення
15	Сектор з питань внутрішнього аудиту
16	Головний спеціаліст з питань запобігання та виявлення корупції
17	Білогірське управління
17.1	Начальник
17.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
17.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
18	Віньковецьке управління
18.1	Начальник
18.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
18.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
19	Волочиське управління
19.1	Начальник
19.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
19.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
20	Городоцьке управління
20.1	Начальник
20.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
20.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
21	Деражнянське управління
21.1	Начальник
21.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
21.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
22	Дунаєвецьке управління
22.1	Начальник
22.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
22.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
23	Ізяславське управління
23.1	Начальник
23.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
23.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
24	Кам'янець-Подільське управління
24.1	Начальник
24.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
24.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
25	Красилівське управління
25.1	Начальник
25.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
25.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
26	Летичівське управління
26.1	Начальник
26.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
26.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
27	Новоушицьке управління

Закінчення табл. 2.2

1	2
27.1	Начальник
27.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
27.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
28	Полонське управління
28.1	Начальник
28.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
28.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
29	Славутське управління
29.1	Начальник
29.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
29.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
30	Старокостянтинівське управління
30.1	Начальник
30.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
30.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
31	Старосинявське управління
31.1	Начальник
31.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
31.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
32	Теофіпольське управління
32.1	Начальник
32.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
32.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
33	Хмельницьке управління
33.1	Начальник
33.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
33.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
34	Чемеровецьке управління
34.1	Начальник
34.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
34.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
35	Шепетівське управління
35.1	Начальник
35.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
35.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
36	Ярмолинецьке управління
36.1	Начальник
36.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
36.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
37	Хмельницьке міське управління
37.1	Начальник
37.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
37.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства

Джерело: розроблено автором за [49]

Аналіз організаційної структури Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області свідчить про багатопрофільну його діяльність та широку територіальну просторість в особі управлінь Держпродспоживслужби, а також говорить про можливу наявність певних складнощів в організації і здійсненні діяльності (планування, виконання, координація, контроль тощо) цих установ у зв'язку з їх значною кількістю. Особливої уваги в контексті дипломної роботи потребує дослідження здійснення процесу державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства.

2.2. Специфіка діяльності з державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства в Хмельницькій області та Кам'янець-Подільському районі

Реалізацію державної політики у сфері санітарного законодавства в Хмельницькій області здійснює Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області. Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства є самостійним структурним підрозділом Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області. Повноваження Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства поширюються на територію Хмельницької області.

Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства у своїй діяльності керується Конституцією України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, дорученнями Прем'єр-міністра України,

наказами Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, дорученнями Міністра аграрної політики та продовольства України, його першого заступника та заступників, наказами Держпродспоживслужби, дорученнями Голови Держпродспоживслужби та його заступника, наказами та дорученнями начальника Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області, актами місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, Положенням про Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області. Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства безпосередньо підпорядковується заступнику начальника Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області [37].

Планування роботи Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства здійснюється шляхом складання:

- плану роботи на квартал;
- плану роботи на рік;
- плану спільних заходів із структурними підрозділами Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування тощо на відповідний період.

За підсумками роботи за відповідний період готується звіт про виконання відповідного плану роботи.

До складу Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства входить два відділи:

- відділ санітарно-епідеміологічного нагляду та організації розслідування спалахів;
- відділ безпеки середовища життєдіяльності.

Завданням Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства є реалізація повноважень за відповідним напрямком Держпродспоживслужби на території Хмельницької області. Основні завдання Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Основні завдання Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області

Предмет діяльності	Завдання
1	2
державна політика в сфері санітарного законодавства	реалізує державну політику в сфері санітарного законодавства, попередження та зменшення вживання тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров'я населення;
державний санітарно-епідеміологічний нагляд (контроль), експертиза	здійснює державний санітарно-епідеміологічний нагляд (контроль) за: <ul style="list-style-type: none"> - дотриманням санітарного законодавства; - безпечністю та окремими показниками якості харчових продуктів; - біологічними продуктами, патологічним матеріалом; - додержанням підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та громадянами державних санітарних норм і правил, гігієнічних нормативів і регламентів безпечного виробництва, транспортування, зберігання, застосування пестицидів і агрохімікатів, за вмістом залишкової кількості пестицидів і агрохімікатів у харчових продуктах та продовольчій сировині, зокрема імпортованих лікарських травах, водних об'єктах, воді, що використовується для господарсько-питного постачання, купання, спортивних занять, організованого відпочинку та з лікувальною метою, лікувальних грязях, ґрунтах, на землях населених пунктів, оздоровчого та рекреаційного призначення;

Продовження табл. 2.3

1	2
	<p>- дотриманням показників вмісту шкідливих для здоров'я людини речовин та інгредієнтів у тютюнових виробах, які реалізуються на території України;</p> <p>проводить державну санітарно-епідеміологічну експертизу, видає за результатами її проведення відповідні висновки;</p> <p>організовує проведення в лабораторіях досліджень (випробувань) для цілей державного контролю;</p> <p>проводить відбір зразків об'єктів санітарних заходів з метою здійснення державного контролю та перевірки характеристик продукції, в тому числі відбирає зразки продукції та забезпечує проведення їх експертизи (випробування);</p> <p>бере участь у визначенні факторів, що можуть мати шкідливий вплив на здоров'я людини, у проведенні оцінки ризику та встановленні ступеня створюваного ними ризику;</p> <p>бере участь у проведенні санітарно-епідеміологічних розслідувань, спрямованих на виявлення причин та умов, що призводять до виникнення і поширення інфекційних хвороб, у тому числі через харчові продукти, групових та індивідуальних харчових отруєнь, масових неінфекційних захворювань (отруєнь) та радіаційних уражень, випадків порушення норм радіаційної безпеки, санітарних правил роботи з радіоактивними речовинами, іншими джерелами іонізуючого випромінювання, та вживає заходів щодо їх усунення відповідно до законодавства;</p>
<p>проведення профілактичних і протиепідемічних заходів</p>	<p>забезпечує проведення профілактичних і протиепідемічних заходів щодо охорони в межах компетенції території України від проникнення хвороб людей;</p>
<p>контроль за факторами середовища життєдіяльності, усуненням причин захворювань</p>	<p>здійснює в межах компетенції контроль за факторами середовища життєдіяльності людини, що мають шкідливий вплив на здоров'я населення;</p> <p>здійснює у межах компетенції контроль за усуненням причин і умов виникнення та поширення інфекційних, масових неінфекційних захворювань, отруєнь та радіаційних уражень людей;</p>

1	2
пропозиції щодо обмеження або заборони в'їзду на територію України	подає в установленому порядку пропозиції щодо обмеження або заборони в'їзду на територію України її громадян, іноземців та осіб без громадянства, експорту, імпорту, транзиту вантажів і товарів з держав або регіонів у зв'язку з неблагополучною епідемічною ситуацією на їх території;
розробка та здійснення санітарних заходів	розробляє та здійснює санітарні заходи, що стосуються обмеженого (визначеного) кола осіб чи випадків, передбачених законодавством, зокрема щодо обмежування, заборони, тимчасового припинення діяльності, вживання відповідно до закону інших заходів реагування, у тому числі обмежування або заборони ввезення (пересилання) на митну територію України, перевезення через митну територію України (транзит) біологічних продуктів, патологічного матеріалу; бере участь у розробленні санітарних, протиепідемічних (профілактичних) заходів, вимог щодо окремих показників якості харчових продуктів, кормів, технічних регламентів та стандартів;
реалізація науково-технічної, технологічної та інноваційної політики	бере участь у реалізації науково-технічної, технологічної та інноваційної політики, впровадженні у виробництво науково-технічних досягнень та передового досвіду з питань профілактики захворювань людини, а також факторів середовища життєдіяльності людини, реалізації державної політики в інших сферах;
моніторинг причин і кількості звернень	здійснює відповідно до законодавства моніторинг причин і кількості звернень фізичних та юридичних осіб щодо дотримання санітарного законодавства та випадків заподіяння шкоди здоров'ю людей внаслідок споживання продукції (користування нею) та впливу небезпечних факторів середовища життєдіяльності людини;
організаційно-методична та практична допомога	надає організаційно-методичну та практичну допомогу керівникам та спеціалістам територіальних управлінь Держпродспоживслужби в Хмельницькій області з питань державного санітарно-епідеміологічного нагляду за дотриманням санітарного законодавства.

Джерело: розроблено автором за [37]

Аналіз завдань Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства дав можливість визначити предмет його діяльності, до якого відносяться:

- 1) державна політика в сфері санітарного законодавства;
- 2) державний санітарно-епідеміологічний нагляд (контроль), експертиза;
- 3) проведення профілактичних і протиепідемічних заходів;
- 4) контроль за факторами середовища життєдіяльності, усуненням причин захворювань;
- 5) пропозиції щодо обмеження або заборони в'їзду на територію України;
- 6) розробка та здійснення санітарних заходів;
- 7) реалізація науково-технічної, технологічної та інноваційної політики;
- 8) моніторинг причин і кількості звернень;
- 9) організаційно-методична та практична допомога.

Варто відмітити, що найбільша кількість завдань зосереджена у такому предметі діяльності як здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду (контролю), експертизи.

Крім того Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства відповідно до покладених на нього завдань виконує такі функції:

- 1) вживає у межах повноважень, передбачених законом, заходів до усунення порушень вимог закону і притягнення винних у таких порушеннях осіб до відповідальності відповідно до закону;
- 2) у межах повноважень, передбачених законом, складає протоколи та розглядає справи про порушення санітарного законодавства;

3) надсилає матеріали перевірок до правоохоронних органів для вирішення питань про притягнення до кримінальної відповідальності осіб, у діях яких містяться ознаки кримінального правопорушення;

4) приймає у передбачених законом випадків рішення про знищення продукції або інше рішення щодо подальшого поводження з нею;

5) подає в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення форм державної статистичної звітності;

6) бере участь у розробленні, атестації, виробництві та впровадженні стандартних зразків;

7) розробляє, виконує та/або організовує виконання загальнодержавних програм та/або планів у галузі небезпечних факторів та показників безпеки, окремих показників якості харчових продуктів у сфері державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства;

8) бере участь у проведенні науково-технічної, технологічної та інноваційної політики, впровадженні у виробництво науково-технічних досягнень та передового досвіду;

9) надає адміністративні послуги відповідно до закону;

10) готує пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань, що належать до його компетенції;

11) обмежує, забороняє або припиняє відповідно до актів законодавства України господарську діяльність юридичних та фізичних осіб;

12) проводить науково-дослідні роботи у сфері своєї діяльності;

13) організовує розгляд звернень громадян з питань, що належить до його компетенції, виявляє та усуває причини, що призводять до подання громадянами скарг;

14) організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів підвідомчих органів та установ, організовує

професійне навчання, стажування працівників, узагальнює практику роботи з кадрами та готує звіти з цих питань;

15) готує пропозиції щодо заохочення та нагородження державними нагородами працівників Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства;

16) забезпечує у межах своєї компетенції додержання державної таємниці в Управлінні державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства;

17) забезпечує доступ до публічної інформації, що перебуває у його володінні;

18) забезпечує у межах своїх повноважень реалізацію державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом;

19) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належить до його повноважень, готує пропозиції щодо його вдосконалення та подає їх на розгляд заступнику начальника Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області;

20) Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства у межах своїх повноважень готує проекти наказів організаційно розпорядчого характеру;

21) веде відповідний облік, готує звітність, аналізує її, створює банк даних інформацій, що входить до компетенції управління;

22) здійснює інші повноваження, визначені законом України.

Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства під час виконання покладених на нього завдань на території області взаємодіє з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування, а також іншими органами виконавчої влади, підприємствами, установами, організаціями, структурними підрозділами Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області.

Начальник Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства представляє інтереси Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області з питань, що належить до його компетенції. Начальник Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства, при необхідності, приймає участь у спільній підготовці проектів документів, як в Головному управлінні Держпродспоживслужби в Хмельницькій області так із іншими органами та установами, підприємствами та організаціями. Здійснює інформаційні взаємозв'язки із структурними підрозділами Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та розгляду інших питань.

Одним із територіальних структурних підрозділів Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області є Кам'янець-Подільське міськрайонне управління. Повноваження Кам'янець-Подільського управління Держпродспоживслужби – структурного підрозділу Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області поширюється на території міста Кам'янець-Подільського та Кам'янець-Подільського району. Кам'янець-Подільське управління Держпродспоживслужби розташоване за адресою: 32300 м. Кам'янець-Подільський, вул. Нігинське шосе, 30а, тел. (03849) 4-14-14.

Кам'янець-Подільське міськрайонне управління Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області в організаційній структурі має такі основні підрозділи:

1. Відділ безпеки харчових продуктів та ветеринарної медицини.
2. Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства.

Відповідно до повноважень, забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства здійснює відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства. Основні функції

виконуються головним спеціалістом відділу, який забезпечує виконання покладених на нього завдань, несе персональну відповідальність за організацію та результати своєї діяльності. Головний спеціаліст відділу державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства звітує перед начальником відділу та начальником Кам'янець-Подільського міськрайонного управління Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області про виконання покладених на нього завдань та обов'язків, планів роботи.

Завдання та обов'язки головного спеціаліста відповідають основним завданням Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області.

Таким чином, було досліджено специфіку реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства в Хмельницькій області. Встановлено, що ці функції здійснює Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства, що структурним підрозділом Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області. До складу Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства входить два відділи: відділ санітарно-епідеміологічного нагляду та організації розслідування спалахів; відділ безпеки середовища життєдіяльності.

Аналіз завдань Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства дав можливість визначити предмет його діяльності, до якого відносяться: державна політика в сфері санітарного законодавства; державний санітарно-епідеміологічний нагляд (контроль), експертиза; проведення профілактичних і протиепідемічних заходів; контроль за факторами середовища життєдіяльності, усуненням причин захворювань; пропозиції щодо обмеження або заборони в'їзду на територію України; розробка та здійснення санітарних заходів; реалізація науково-технічної, технологічної та інноваційної політики;

моніторинг причин і кількості звернень; організаційно-методична та практична допомога.

Встановлено, що одним із територіальних структурних підрозділів Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області є Кам'янець-Подільське міськрайонне управління. До його організаційної структури входять відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини і відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства. Визначено, що завданнями головного спеціалісту відділу державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Кам'янець-Подільського міськрайонного управління Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області є забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства. Вони тотожні завданням Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства. Переважна частина завдань направлена на здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду (контролю), проведення експертизи та санітарно-епідеміологічних розслідувань з метою забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення Кам'янець-Подільського району та Хмельницької області.

2.3. Дослідження результатів роботи з нагляду за дотриманням санітарного законодавства в Хмельницькій області

За звітний період фахівцями управління та відділів державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Держпродспоживслужби Хмельницької області здійснювалась робота по виконанню заходів з реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, з організації санітарно-епідеміологічних розслідувань, розгляду звернень громадян та доступу до

публічної інформації, взаємодії із засобами масової інформації та громадськістю тощо.

Відповідно до Річного плану здійснення заходів державного нагляду (контролю) Держпродспоживслужби України на 2021 рік було заплановано 462 перевірки суб'єктів господарювання, що мають високу вірогідність виникнення інфекційних захворювань. Проведено 383 планові та 612 позапланових перевірок об'єктів, 1766 комісійних обстежень, ініційованих органами виконавчої влади, органами прокуратури. В тому числі дошкільних навчальних закладів – 786, загальноосвітніх навчальних закладів та шкіл-інтернатів – 708, навчально-виховних комплексів – 156, об'єктів централізованого водопостачання – 200 та інші об'єкти.

Було надано 489 приписів, розпоряджень, інших розпорядчих документів з конкретними пропозиціями щодо приведення об'єктів до вимог чинного законодавства, винесено 82 постанови про накладення штрафу на відповідальних осіб на суму 20621 грн, стягнуто до бюджету 20060 грн.

В межах бюджетної програми КПКВК 1209040 за напрямом «Проведення лабораторних та інструментальних досліджень, випробувань, вимірювань, експертизи під час здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням санітарного законодавства з метою забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» було заплановано проведення **12383 досліджень, випробувань, вимірювань. Виконано 12317, що складає 99,5%.**

Зокрема, в закладах освіти відібрано:

- на лабораторні дослідження 152 зразки **готових м'ясних та рибних страв** з метою контролю якості термічної обробки;
- **готових страв** на санітарно-мікробіологічні показники – 340 проб (1810 досліджень);
- на калорійність досліджено 891 пробу (2190 досліджень);

- **зми́в** з об'єктів навколишнього середовища – 460 (1840 досліджень);

- по 330 замірів **освітленості, мікроклімату** (температури, вологості та швидкості руху повітря);

- проведено досліджень **атмосферного повітря** та закритих приміщень 590 проб;

- 30 замірів **шуму**;

- 30 – **вібрації**;

- 3 – іонізуючого та 30 – неіонізуючого **випромінювання**;

- 2 проби рівнів **радіоактивного забруднення**.

Проведено 140 досліджень **грунту** на санітарно-хімічні показники, 66 досліджень **піску** на паразитологічні показники.

Досліджено 195 проб (1175 досліджень) **води питної** за санітарно-мікробіологічними, 195 проб (2245 досліджень) за санітарно-хімічними показниками. **Води поверхневих водойм I, II категорії** – 432 дослідження на санітарно-хімічні показники; на санітарно-мікробіологічні показники – 48 досліджень. На вірусологічні показники проведено: 180 досліджень (колодязної води – 16 досліджень, води з поверхневих водойм – 128, води водопровідної – 36).

За даними самостійних структурних підрозділів Головного управління Держпродспоживслужби Хмельницької області на території області перебуває на обліку 11161 об'єкт водопостачання, із них 735 – централізованого водопостачання та 10426 – децентралізованого (колодязів громадського користування). З початку 2021 року фахівцями, самостійно або в складі комісій, відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України охоплено перевітками та обстеженнями **2889 об'єктів централізованого (176) та децентралізованого (2713) водопостачання**. На **1584 (54,82%)** перевірених об'єктах виявлені порушення вимог Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»,

ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної до споживання людиною». З метою усунення виявлених порушень власникам, балансоутримувачами об'єктів водопостачання підготовлено та надано 106 приписів, розпоряджень, інших розпорядчих документів із конкретними пропозиціями по усуненню порушень. В органи місцевого самоврядування направлено 58 інформаційних листів. Винесено 6 штрафних санкцій на суму 2227 гривень [18].

В період купального сезону 2021 року було забезпечено державний санітарно-епідеміологічний нагляд за місцями масового відпочинку населення на водних об'єктах (пляжах), здійснювався контроль щодо якості води та ґрунту. В поточному році в області працювали 10 зареєстрованих пляжів. До початку сезону купання проведено комісійні обстеження зон рекреацій, відбір та дослідження води річної на фізико-хімічні і мікробіологічні показники, піску на паразитологічні показники, води питної з фонтанчиків на фізико-хімічні та мікробіологічні показники. За результатами обстежень працівниками служби були надані приписи балансоутримувачам з пропозиціями по усуненню недоліків, накладено 1 штраф на суму 119 грн.

На території області в поточному році функціонувало 29 закладів оздоровлення та відпочинку для дітей, в тому числі 3 – позаміські та 1 – санаторного типу, 25 таборів з денним перебуванням. До початку роботи закладів оздоровлення, а також початку кожної зміни в складі робочої групи обстеження дитячих закладів оздоровлення та відпочинку області проведено комісійні обстеження закладів щодо дотримання вимог санітарного законодавства, безпечного та якісного харчування. Здійснено 5 позапланових заходів, 2 комісійні обстеження дитячих закладів оздоровлення та відпочинку області (незалежно від форм власності та підпорядкування) до та під час роботи в літній період 2021 року. На керівника закладу накладено 1 штраф на суму 425 гривень.

Протягом звітного періоду здійснювався контроль за підготовкою закладів освіти до нового навчального року 2021/2022 шляхом здійснення перевірки стану готовності закладів у складі відповідних комісій, створених органами влади та місцевого самоврядування або власниками закладів освіти, та функціонуванням закладів освіти в цілому.

Всього протягом року фахівцями Головного управління Держпродспоживслужби Хмельницької області проведено заходів державного нагляду (контролю) та комісійних обстежень: в закладах дошкільної освіти – **1401**, – в закладах загальної середньої освіти – **1402**. Виявлено порушення вимог Санітарних регламентів для вказаних об'єктів: **601 (42,9%)** та **651 (46,4%)** відповідно. За результатами перевірок надано 449 приписів, пропозицій, розпоряджень; складено 38 протоколів та винесено штрафи на суму 9435 гривень; направлено 61 лист органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам – 4, керівникам об'єктів – 77.

У ході здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду за організацією харчування дітей спеціалістами управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства в поточному році розглянуто **1398 примірних сезонних меню в закладах загальної середньої освіти** та **2010 – в закладах дошкільної освіти**, погоджено **1152 (82,4%)** та **1698 (84,5%)** відповідно. Непогоджені меню направлені на доопрацювання та були погоджені після внесення відповідних змін.

На виконання листа Офісу Президента України від 22.09.2021 № 43-01/350 взято участь в **206 комісійних обстеженнях** при проведенні вибіркового раптового перевірок на харчоблоках, з них 92 ЗДО та 114 ЗОНЗ. Виявлено **102 порушення, в тому числі ЗДО – 40 (43,5%), ЗОНЗ – 62 (54,4%)**.

Протягом поточного року проведено планові та позапланові перевірки 63 лікувально-профілактичних закладів; 2 полігонів твердих

побутових відходів (ТПВ); 32 перукарень, салонів краси на відповідність вимог санітарного законодавства, інших нормативно-правових документів.

Фахівці управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства взяли участь в 10 засіданнях архітектурно-містобудівної ради Хмельницької ОДА. За результатами розгляду документів (генеральних планів забудови, проектів будівництва тощо) підготовлено матеріали та пропозиції для заслуховування.

На виконання законів України «Про адміністративні послуги», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» видано 29 дозволів (Санітарний паспорт) на роботу з радіоактивними речовинами та іншими джерелами іонізуючого випромінювання, **розглянуто 236 пакетів документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів** для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами. **В 32 випадках було прийнято рішення щодо неможливості видачі дозволу на викиди забруднюючих речовин** в атмосферне повітря стаціонарними джерелами. Крім того, проведено 223 обстеження об'єктів для отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики, 14 – освітянської діяльності; видано 15 санітарних паспортів на право одержання, зберігання і застосування пестицидів і мінеральних добрив; розглянуто 6 реєстрових карт об'єктів утворення відходів. Надано 287 консультацій керівникам, власникам, балансоутримувачам закладів, підприємств, установ, підприємцям про основні вимоги санітарного законодавства при оформленні документів для отримання ліцензії на медичну практику та акредитацію; погодження схем санітарного очищення населених пунктів; паспортів місць видалення відходів; реєстрових карт об'єктів утворення відходів, оброблення та утилізації відходів та інших документів.

У 2021 році було розглянуто 143 звернення громадян та запитів на публічну інформацію у сфері санітарного законодавства, 128 вирішено позитивно. Направлено 3 запити до Держпродспоживслужби України щодо погодження позапланових заходів державного нагляду (контролю), за результатами яких проведені перевірки суб'єктів господарювання.

На виконання вимог постанов Кабінету Міністрів України, Головного Державного санітарного лікаря України, рішень комісії ТЕБ та НС по дотриманню протиепідемічних заходів в період карантину в зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) протягом 12 місяців 2021 року проведено **75435 комісійних обстежень суб'єктів (об'єктів) з масовим перебуванням людей** (1661 ЗОШ, 2049 дошкільних закладів, 53 ПТУ, 33 гуртожитків, 9072 закладів громадського харчування, 33979 об'єктів торгівлі продовольчими товарами, 22522 об'єктів торгівлі непродовольчими товарами, 4242 агропродовольчих ринків, 1824 інших об'єктів – аптек, салонів краси, торгово-розважальних центрів, спортивних залів, фітнес-центрів та інших). **Виявлено порушень протиепідемічних вимог на 6262 об'єктах**; складено 45 протоколів про порушення санітарних правил; надано 800 приписів (пропозицій); проінформовано органи місцевого самоврядування – 5418; проінформовано органи поліції – 3692 [18].

Більш наглядно результати роботи з нагляду за дотриманням санітарного законодавства в Хмельницькій області наведено в таблиці 2.4.

Таким чином, з аналізу діяльності Держпродспоживслужби Хмельницької області за 2021 рік видно, що фахівцями управління та відділів державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства здійснювалась робота по виконанню заходів з реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, з організації санітарно-епідеміологічних розслідувань, розгляду звернень громадян та

доступу до публічної інформації, взаємодії із засобами масової інформації та громадськістю та інші види робіт.

Таблиця 2.4

**Результати роботи управління державного нагляду за дотриманням
санітарного законодавства Головного управління
Держпродспоживслужби в Хмельницькій області у 2021 році**

Назва об'єкту перевірки, нагляду	Заплановано досліджень, випробувань, вимірювань, од.	Виконано досліджень, випробувань, вимірювань, од.	Питома вага, %
Всього досліджень	12383	12317	99,5
	Перевірено і обстежено, од.	Виявлено порушення вимог, од.	Питома вага, %
Всього об'єктів водопостачання	2889	1584	54,8
Об'єктів централізованого водопостачання	176	43	24,4
Об'єктів децентралізованого водопостачання	2713	1541	56,8
	Проведено заходів державного нагляду та комісійних обстежень	Виявлено порушення вимог, од.	Питома вага, %
В закладах дошкільної освіти	1401	601	42,9
В закладах загальної середньої освіти	1402	651	46,4
	Розглянуто примірних сезонних меню, од.	Погоджено меню, од.	Питома вага, %
В закладах загальної середньої освіти	1398	1152	82,4

Закінчення табл. 2.4

1	2	3	4
В закладах дошкільної освіти	2010	1698	84,5
	Взято участь у комісійних обстеженнях при проведенні вибіркового раптового перевірок на харчоблоках, од.	Виявлено порушень, од.	Питома вага, %
Всього закладів	206	102	49,5
В закладах дошкільної освіти	92	40	43,5
В закладах загальної середньої освіти	114	62	54,4
	Проведено комісійних обстежень, од.	Виявлено порушень протиепідемічних вимог, од.	Питома вага, %
Суб'єктів (об'єктів) з масовим перебуванням людей	75435	6262	8,3

Джерело: розроблено автором за [18]

Було заплановано проведення 12383 досліджень, випробувань, вимірювань. Виконано з них 12317, що складає 99,5%. Охоплено перевітками та обстеженнями 2889 об'єктів централізованого (176) та децентралізованого (2713) водопостачання. На 1584 (54,82%, тобто на більшій частині) перевірених об'єктах виявлені порушення вимог Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної до споживання людиною». Всього протягом року проведено заходів державного нагляду (контролю) та комісійних обстежень: в закладах дошкільної освіти – 1401, – в закладах загальної

середньої освіти – 1402. Виявлено порушення вимог Санітарних регламентів для вказаних об'єктів: 601 (42,9%) та 651 (46,4%) відповідно, тобто майже половина. Розглянуто 1398 примірних сезонних меню в закладах загальної середньої освіти та 2010 – в закладах дошкільної освіти, погоджено 1152 (82,4%) та 1698 (84,5%) відповідно. Непогоджені меню (близько 15%) направлені на доопрацювання. Взято участь в 206 комісійних обстеженнях при проведенні вибіркового раптового перевірок на харчоблоках, з них 92 ЗДО та 114 ЗОНЗ. Виявлено 102 порушення, в тому числі ЗДО – 40 (43,5%), ЗОНЗ – 62 (54,4%), тобто близько половини. В період карантину в зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) протягом 12 місяців 2021 року проведено 75435 комісійних обстежень суб'єктів (об'єктів) з масовим перебуванням людей. Виявлено порушень протиепідемічних вимог на 6262 об'єктах.

Як видно за всіма заходами, що здійснювались управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області, простежуються відхилення від нормативу або порушення вимог санітарного законодавства, що потребує розробки більш ефективних заходів з реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства та забезпечення санітарного і епідеміологічного благополуччя населення.

Висновки до розділу

Надано характеристику напрямів діяльності і завдань Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та їх зв'язок із реалізацією державної політики у сфері санітарного законодавства. Наведено нормативне підґрунтя створення Держпродспоживслужби. Представлено місце територіальних органів Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, до яких відноситься у тому числі Головне управління Держпродспоживслужби в

Хмельницькій області та Управління Держпродспоживслужби в Кам'янець-Подільському районі. Серед основних напрямів діяльності Держпродспоживслужби в Хмельницькій області визначено державний нагляд за дотриманням санітарного законодавства.

Детально проаналізовано завдання реалізації державної політики Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області у сфері державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства. Встановлено, що Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області має багатoproфільні напрями діяльності (більше 11 напрямів), а також виконує значну кількість завдань. У сфері державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства їх нараховано 20 одиниць. Таким чином здійснюється забезпечення реалізації державної політики у цій сфері. Звичайно така кількість напрямів, сфер і завдань у роботі викликає певні складнощі щодо якісного виконання функцій структурними підрозділами служби та потребує їх конкретизації і чіткого розподілення та закріплення за певними виконавцями робіт.

Наведено структуру Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області, яка включає 13 підрозділів (управлінь, секторів і відділів). До того ж до організаційної структури Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області входять територіальні структурні підрозділи, яких нараховується 23 одиниці. Аналіз організаційної структури Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області свідчить про багатoproфільну його діяльність та широку територіальну просторість в особі управлінь Держпродспоживслужби, а також говорить про можливу наявність певних складнощів в організації і здійсненні діяльності (планування, виконання, координація, контроль тощо) цих установ у зв'язку з їх значною кількістю. Особливої уваги в контексті дипломної роботи потребує

дослідження здійснення процесу державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства.

Представлено специфіку діяльності з державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства в Хмельницькій області та Кам'янець-Подільському районі. Встановлено, що реалізацію державної політики у сфері санітарного законодавства в Хмельницькій області здійснює Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області. Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства є самостійним структурним підрозділом Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області. Повноваження Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства поширюються на територію Хмельницької області.

До складу Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства входить два відділи: відділ санітарно-епідеміологічного нагляду та організації розслідування спалахів; відділ безпеки середовища життєдіяльності. Аналіз завдань Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства дав можливість визначити предмет його діяльності, до якого відносяться: державна політика в сфері санітарного законодавства; державний санітарно-епідеміологічний нагляд (контроль), експертиза; проведення профілактичних і протиепідемічних заходів; контроль за факторами середовища життєдіяльності, усуненням причин захворювань; пропозиції щодо обмеження або заборони в'їзду на територію України; розробка та здійснення санітарних заходів; реалізація науково-технічної, технологічної та інноваційної політики; моніторинг причин і кількості звернень; організаційно-методична та практична допомога. Варто відмітити, що найбільша кількість завдань зосереджена у такому

предметі діяльності як здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду (контролю), експертизи.

Встановлено, що одним із територіальних структурних підрозділів Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області є Кам'янець-Подільське міськрайонне управління. До його організаційної структури входять відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини і відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства. Визначено, що завданнями головного спеціалісту відділу державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Кам'янець-Подільського міськрайонного управління Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області є забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства. Вони тотожні завданням Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства. Переважна частина завдань направлена на здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду (контролю), проведення експертизи та санітарно-епідеміологічних розслідувань з метою забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення Кам'янець-Подільського району та Хмельницької області.

З аналізу діяльності Держпродспоживслужби Хмельницької області за 2021 рік видно, що фахівцями управління та відділів державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства здійснювалась робота по виконанню заходів з реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, з організації санітарно-епідеміологічних розслідувань, розгляду звернень громадян та доступу до публічної інформації, взаємодії із засобами масової інформації та громадськістю та інші види робіт.

Було заплановано проведення 12383 досліджень, випробувань, вимірювань. Виконано з них 12317, що складає 99,5%. Охоплено перевітками та обстеженнями 2889 об'єктів централізованого (176) та

децентралізованого (2713) водопостачання. На 1584 (54,82%, тобто на більшій частині) перевірених об'єктах виявлені порушення вимог Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної до споживання людиною». Всього протягом року проведено заходів державного нагляду (контролю) та комісійних обстежень: в закладах дошкільної освіти – 1401, – в закладах загальної середньої освіти – 1402. Виявлено порушення вимог Санітарних регламентів для вказаних об'єктів: 601 (42,9%) та 651 (46,4%) відповідно, тобто майже половина. Розглянуто 1398 примірних сезонних меню в закладах загальної середньої освіти та 2010 – в закладах дошкільної освіти, погоджено 1152 (82,4%) та 1698 (84,5%) відповідно. Непогоджені меню (близько 15%) направлені на доопрацювання. Взято участь в 206 комісійних обстеженнях при проведенні вибіркового раптового перевірок на харчоблоках, з них 92 ЗДО та 114 ЗОНЗ. Виявлено 102 порушення, в тому числі ЗДО – 40 (43,5%), ЗОНЗ – 62 (54,4%), тобто близько половини. В період карантину в зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) протягом 12 місяців 2021 року проведено 75435 комісійних обстежень суб'єктів (об'єктів) з масовим перебуванням людей. Виявлено порушень протиепідемічних вимог на 6262 об'єктах.

Встановлено, що за всіма заходами, які здійснювались управлінням державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області, простежуються відхилення від нормативу або порушення вимог санітарного законодавства, що потребує розробки більш ефективних заходів з реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства та забезпечення санітарного і епідеміологічного благополуччя населення.

РОЗДІЛ 3

**СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У
СФЕРІ САНІТАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

3.1. Удосконалення напрямів забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства

Досягти мети забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення України, збереження і зміцнення його здоров'я та покращення якості життєдіяльності можна шляхом здійснення комплексу перспективних загальнодержавних напрямів роботи, що мають передбачати [10]:

проведення реформ, спрямованих на прогресивний розвиток виробництва і збільшення валового національного продукту, що дозволить підвищити добробут населення і сформувати державний бюджет, який забезпечить реалізацію програм у сфері санітарного законодавства, з санітарно-епідеміологічного нагляду (контролю);

запровадження заходів з активного розвитку Держпродспоживслужби в Україні; розробка та реалізація дієвих механізмів з підвищення ефективності контролю за факторами середовища життєдіяльності людини, що мають шкідливий вплив на здоров'я населення та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо мінімізації шкідливого впливу факторів на нього;

підвищення добробуту людей, створення умов для забезпечення раціонального збалансованого харчування, безпечного для здоров'я житла, активного культурного відпочинку, занять фізичною культурою і спортом;

забезпечення ефективної охорони навколишнього середовища, яка включатиме впровадження екологічно безпечних технологій у

промисловості, енергетиці, сільському господарстві, будівництві й на транспорті; створення та використання сучасних засобів знешкодження шкідливих речовин і захисту довкілля, підвищення екологічної культури населення;

забезпечення охорони праці й техніки безпеки на всіх виробництвах, створення здорових умов праці, ефективну профілактику виробничого травматизму і професійних захворювань;

формування здорового способу життя, його моральне й матеріальне стимулювання, гігієнічне виховання і навчання людей, особливо дітей та молоді, розвиток фізичної культури і спорту, боротьбу зі шкідливими звичками (алкоголізмом, тютюнопалінням, наркоманією, токсикоманією);

активну демографічну політику, спрямовану на підвищення народжуваності та зниження смертності, особливо дітей і людей працездатного віку, вдосконалення системи планування і захисту сім'ї, політики підтримки молоді, соціального захисту інвалідів та людей похилого віку;

збереження і зміцнення репродуктивного здоров'я населення, удосконалення системи охорони материнства, поліпшення умов праці та побуту жінки-матері;

забезпечення всебічного гармонійного фізичного та психічного розвитку дитини, починаючи з народження, її раціонального харчування, оптимальних умов побуту, виховання і навчання;

забезпечення профілактичної спрямованості Держпродспоживслужби шляхом удосконалення санітарного законодавства, широкого проведення профілактичних заходів.

Варто відмітити, що одним із чинників підвищення ефективності забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства, буде прийняття проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України **«Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки на**

період до 2030 року» [6]. Стратегія спрямована на визначення пріоритетів у сфері продовольчої безпеки як складової національної безпеки держави, формування напрямів і способів їх досягнення, а також формування в усіх зацікавлених сторін розуміння важливості запобігання голоду та недоїданню найбільш вразливих верств населення. Стратегія передбачатиме:

1) створення системи національного та регіонального моніторингу продовольчої безпеки задля виявлення та раннього попередження продовольчої загрози;

2) розробку та впровадження плану дій забезпечення населення харчовими продуктами в умовах надзвичайних ситуацій;

3) заходи щодо розвитку стійкого сільськогосподарського виробництва;

4) диверсифікацію виробництва;

5) створення стійких виробничо-збутових систем.

Наразі Україна продовжує **впроваджувати національну систему контролю за якістю та безпечністю харчових продуктів, яка буде еквівалентна системі Європейського Союзу**, що базується на важливому принципі забезпечення контролю «від лану до столу». Результат цього напряму євроінтеграції можна побачити уже сьогодні: це і зростання обсягів торгівлі між Україною та ЄС аграрної та харчової продукції, і динамічне зростання кількості підприємств, які мають дозвіл на експорт до ЄС, і підвищення рівня якості українських харчових продуктів.

Оскільки до сфери відповідальності Держпродспоживслужби належить, зокрема, забезпечення продовольчої безпеки країни. Тож головною реформою Держпродспоживслужби є її трансформація на сучасний, прозорий та зручний сервіс, що стоятиме на захисті як держави, так і бізнесу та кожного споживача. Покрокова системна реалізація

перелічених стратегічних заходів дасть можливість отримати високий рівень якості та безпечності харчових продуктів, а також їх достатності.

Впровадження у дію положень нової редакції **закону «Про захист прав споживачів»**. Ухвалення нового законопроекту дозволить підвищити рівень захисту прав споживачів, зокрема у сфері електронної торгівлі та при гарантійному обслуговуванні продукції. Найголовніше – усунути можливості для нечесної комерційної діяльності. Також Держпродспоживслужба отримує право звертатися до провайдера інтернет-послуг щодо обмеження доступу до сайту суб'єктів господарювання, які використовують нечесну підприємницьку практику, порушують законодавство про захист прав споживачів і яких неможливо ідентифікувати [15].

З метою удосконалення забезпечення реалізації державної політики та державного нагляду (контролю) у сфері санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення на період воєнного стану Міністерством охорони здоров'я України було створено наказ «Про затвердження Переліку підстав для **здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) у сфері санітарного законодавства**, санітарного та епідемічного благополуччя населення на період воєнного стану» від 07.06.2022 р. № 969 [27].

Зокрема, в наказі відмічено, що підставами для здійснення позапланових перевірок є:

- подання суб'єктом господарювання письмової заяви до Держпродспоживслужби або головних управлінь Держпродспоживслужби в областях та в місті Києві про здійснення позапланового заходу державного нагляду (контролю) за його бажанням;

- доручення Прем'єр-міністра України про перевірку суб'єктів господарювання у сфері санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення у зв'язку з виявленими

системними порушеннями та/або настанням події, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини та забезпечення безпеки держави;

- звернення посадових осіб військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування до Держпродспоживслужби або головних управлінь Держпродспоживслужби в областях та в місті Києві про порушення суб'єктом господарювання вимог у сфері санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення;

- звернення фізичної особи (фізичних осіб) про порушення, що спричинило шкоду її (їхнім) правам, законним інтересам, життю чи здоров'ю чи безпеці держави, з додаванням документів чи їх копій, що підтверджують такі порушення (за наявності).

Прийняття та впровадження цього наказу підвищить ефективність діяльності Держпродспоживслужби щодо нагляду у сфері санітарного законодавства на період воєнного стану.

Держпродспоживслужба відіграє важливу роль у ефективності українського експорту. Її завданням є подолання технічних перешкод в торгівлі та забезпечення державних гарантій щодо дотримання вимог країн-партнерів. У зв'язку з цим було ініційовано формування і підписання **Угоди з безпечності харчових продуктів**, що обговорювалося між Держпродспоживслужбою і представниками Посольства Азербайджану в Україні та делегацією Агентства харчової безпеки Азербайджану. На сьогоднішній день між Україною та Азербайджаном погоджено 12 форм ветеринарних сертифікатів на експорт з України до Азербайджану та 3 форми ветеринарних сертифікатів на імпорт з Азербайджану до України. Великим попитом в Азербайджані користується м'ясна продукція, кондитерські вироби, молоко та молочні продукти українського виробництва. Підписання міжнародної Угоди дозволить не лише зберегти існуючі обсяги торгівлі, а й відкрити нові ринки для представників бізнесу обох країн [29]. Тож

угода з безпечності харчових продуктів відкриє додаткові можливості співпраці між Україною та Азербайджаном.

В Україні проводились **навчання**, мета яких – **зміцнення харчової безпеки та відпрацювання механізмів реагування на зоонози (інфекційні хвороби тварин)**. Навчання організовані ВООЗ та проходять за участю представників МОЗ, Центру громадського здоров'я, ФАО, МЕБ, INFOSAN і Держпродспоживслужби. Навчання включають в себе координацію дій з управління інформаційними потоками у випадку виявлення інфекційних хвороб, ризиккомунікацію, відпрацювання процесу подання нотифікацій та проходження імпоротно/експортних процедур. Навчання надають можливість оцінити стан координації між секторами охорони громадського здоров'я, здоров'я тварин та безпечності харчових продуктів і зробити її ефективнішою.

Інфекційні хвороб тварин становлять загрозу для здоров'я тварин, а також для здоров'я людини. Крім того, вони негативно впливають на економічну діяльність як великого бізнесу, так і малих підприємств. Сучасні виклики, такі як профілактика нових захворювань і викорінення добре відомих хвороб, вимагають ефективних і сучасних рішень.

Очікується, що навчання допоможуть покращити міжсекторальну координацію та співпрацю між сектором громадського здоров'я та сектором охорони здоров'я тварин. Загальною метою є підвищення готовності та реагування на надзвичайні ситуації зооозного характеру в Держспоживслужбі та у сфері громадського здоров'я, а також посилення налагодженої та своєчасної комунікації з ВООЗ та INFOSAN [20]. Проведення таких та схожих за змістом та направленістю навчань має здійснюватися на регулярній основі із приверненням уваги суспільства.

Перспективним напрямом роботи Держпродспоживслужби є **цифровізація фітосанітарних сертифікатів**. Планується найближчим часом реалізувати пілотний проєкт з діджиталізації сертифікатів якості українського зерна. З початку 2021 року у супроводі фітосанітарних

сертифікатів експортовано з України 16,0 млн. тон зернових та олійних культур, з них майже 3,2 млн. тон – пшениця, 0,35 млн. тон – ячмінь, 12 млн. тон – кукурудза. Держпродспоживслужба відіграє важливу роль у ефективності українського експорту. Її завданням є подолання технічних перешкод в торгівлі та забезпечення державних гарантій щодо дотримання вимог країн-партнерів [51].

Такий крок дозволить посилити позиції України на міжнародних ринках. Реалізація цього проєкту повинна здійснитися в кожній з областей України.

Дієвим напрямом з покращення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства є **впровадження у дію тестового варіанту чат-боту Держпродспоживслужби** для можливості оперативного та безперешкодного звернення споживачів. Під час тестового періоду роботи чат-боту було отримано 72 звернення. Найбільша кількість питань стосувалася захисту прав споживачів. З усієї кількості звернень 61 надійшло до департаменту захисту прав споживачів та контролю за регульованими цінами. Інші 11 питань належали до сфери безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини, а також дотримання санітарного законодавства та розслідування епідеміологічних спалахів. Питання, які підіймалися в зверненнях, стосувалися галузі торгівлі, проведення гарантійного ремонту, надання житлово-комунальних послуг, послуг з перевезення тощо. Звернутися до Держпродспоживслужби можна за допомогою чат-боту у додатку Telegram за посиланням: @derzhspozhivsluzhba_bot [52].

Чат-бот є лише одним кроком зі створення зручних автоматизованих сервісів для споживачів, над якими сьогодні працює Держпродспоживслужба. Мета служби – забезпечення кожного споживача швидким та зручним способом звернутися до Держпродспоживслужби і отримати необхідну інформацію або допомогу.

Запорукою отримання своєчасного зворотнього зв'язку від населення України є **регулярне проведення прямої телефонної лінії Кабінету Міністрів України за участю Держпродспоживслужби з громадянами**. Так, урядовий контактний центр у співпраці з Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів забезпечили проведення прямої телефонної лінії Кабінету Міністрів України. Проблеми, з якими зверталися громадяни на пряму телефонну лінію, стосувалися переважно неякісного надання послуг та обслуговування суб'єктами господарювання, вакцинації проти сказу домашніх котів та собак, підвищення цін на харчові продукти тощо. Так, основними питаннями були такі: який орган виконавчої влади здійснює контроль за якістю виробництва продуктів харчування, зокрема ковбасних виробів та вершкового масла, та яка відповідальність виробника за неякісну продукцію; чи можна очікувати на зниження цін на харчові продукти: м'ясо, овочі, фрукти, цукор тощо; хто здійснює заходи для комплексної перевірки автомийок (діяльність автомийки відкритого типу, розташованої напроти житлового будинку); потреба у роз'ясненні, куди треба звертатися стосовно відсутності щеплення котів та собак в приватному секторі; питання фінансування облаштування карантинних площадок для сільськогосподарських тварин на пунктах пропуску через державний кордон тощо [7].

За результатами прямої телефонної лінії низку питань було з'ясовано під час спілкування з керівництвом Держпродспоживслужби. На звернення, які потребували докладного розгляду, для громадян підготовлено відповіді у терміни, визначені чинним законодавством.

Одним із напрямів забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства є **проведення комісійних обстежень закладів громадського харчування та закладів торгівлі фахівцями Держпродспоживслужби**. Обстеження вищевказаних закладів проводяться на відповідність вимогам Законів України «Про основні принципи та

вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Під час комісійних перевірок з метою профілактики ускладнень санітарно-епідемічної ситуації щодо захворювань людей на гострі кишкові захворювання, харчові отруєння та ботулізм оцінюється загальний санітарний стан закладів, проводиться роз'яснювальна робота з підприємцями та найманими працівниками щодо дотримання основних принципів організації безпечного приготування їжі, реалізації продуктів харчування та обов'язкового дотримання правил особистої гігієни. У випадку виявлення недоліків надаються рекомендації [46].

Спеціалісти Кам'янець-Подільського управління Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області у тому числі беруть активну участь в роботі комісій, створених органами місцевого самоврядування Кам'янець-Подільського району, щодо додержання санітарних правил та правил торгівлі в закладах громадського харчування та закладах торгівлі.

Важливим напрямом забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства є **проведення комісійних обстежень закладів освіти Держпродспоживслужбою з метою встановлення їх готовності до початку навчального року**. Працівники Держпродспоживслужби області здійснюють моніторинг закладів освіти, перевірку на готовність до нового навчального року з питань належних санітарних умов, харчування, підписання актів готовності. Окремо слід звертати увагу на створення безпечного місця перебування учнів на випадок повітряних тривог, зокрема було здійснено обстеження шкіл, на базі яких облаштовані укриття.

Керівники та колективи доклали максимум зусиль, щоб на території навчальних закладів були створені умови, передбачені нормативними документами:

- 1) проведено поточні ремонти;
- 2) організовано додаткові аварійні виходи;
- 3) приміщення забезпечено водопостачанням та каналізацією;
- 4) облаштовано куточки гігієни;
- 5) вжито заходів щодо забезпечення освітлення в укриттях;
- 6) укомплектовано аптечки невідкладної допомоги.

Однак, станом на сьогодні не всі установи підготувались до початку роботи в умовах воєнного стану. Так, в деяких закладах освіти ще тривають роботи по облаштуванню захисних споруд.

Також, фахівці Держпродспоживслужби акцентували увагу на важливих аспектах функціонування навчальних закладів:

- 1) забезпечення дітей якісною питною водою;
- 2) організація належного, якісного та безпечного харчування;
- 3) створення безпечних умов в приміщеннях і на територіях закладів;
- 4) підготовка медичних та педагогічних працівників до роботи в екстремальних умовах.

Наразі робота за даними напрямками триває. Облаштування укриття для учнів і персоналу є надважливою умовою безпечного проходження навчально-виховного процесу в умовах воєнних дій на території України.

Актуальним на сьогоднішній день в умовах ведення бойових дій в Україні є **проведення розширених семінарів-навчань з питань безпеки харчових продуктів та санітарного законодавства з працівниками харчоблоків, які надають послуги з харчування ЗСУ.** Такі заходи здійснюють у тому числі спеціалісти Кам'янець-Подільського управління Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області. Основні питання, які були висвітлені на даному заході [30]:

- ознайомлення працівників з нормативними документами, якими потрібно користуватись при організації харчування;
- гігієнічні вимоги до потужності, приміщень, обладнання, інвентарю;
- проведення заходів з дезінфекції, дератизації. Дотримання дезрежиму в приміщенні харчоблоку. Приготування та використання деззасобів;
- вимоги до постачання сировини та обігу готової продукції, вимоги до води питної;
- поводження з харчовими відходами;
- проходження періодичних медичних оглядів, проведення навчання персоналу;
- дотримання санітарно-епідеміологічного режиму;
- НАССР – забезпечення високої якості та безпечності харчових продуктів.

Також до напряму забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства відноситься **проведення семінарів-нарад з питань організації безпечного, повноцінного, збалансованого харчування дітей в закладах дошкільної та загальної середньої освіти**. Особливу увагу варто звернути на дотримання Законів України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», постанови КМУ від 22.11.2004р №1591 «Про затвердження норм харчування у навчальних та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку», спільних наказів Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України від 01.06.2005 №242/329 «Про затвердження Порядку організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах», від 15.08.06 №620/563 «Щодо невідкладних заходів з організації харчування дітей у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладах», від

17.04.2006 N 298/227 «Про затвердження Інструкції з організації харчування дітей у дошкільних навчальних закладах», Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01), «Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів» від 24.03.2016 №234, «Гігієнічних вимог до влаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів» від 20.02.2013 року №144.

Крім того, необхідною є перевірка організації харчування в закладах освіти, зокрема наявності на продовольчу сировину та харчові продукти супровідних документів, що засвідчують їх безпеку та якість, а також розробці перспективних двотижневих меню, які повинні містити повний набір продуктів харчування, відповідно до вікової категорії, керуючись Постановою Кабінету Міністрів України від 22.11.2004 року № 1591 «Про затвердження норм харчування у навчальних та оздоровчих закладах», а також проведення лабораторних випробувань, вимірювань, досліджень та експертизи харчових продуктів від усіх постачальників харчових продуктів та операторів ринку, які надають послуги харчування у закладах освіти та здійснюють постачання харчових продуктів, щодо їх безпечності, окремих показників якості та ймовірної фальсифікації. Також уваги потребує необхідність забезпечення впровадження системи НАССР [44].

Актуалізація основних вимог щодо проведення лабораторно-інструментальних досліджень факторів навколишнього середовища під час здійснення державного контролю (нагляду) у сфері санітарного законодавства є одним із напрямів забезпечення реалізації державної політики у цій сфері. Так, Управлінням державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства проводяться наради-семінари

на тему: «Основні вимоги щодо проведення лабораторно-інструментальних досліджень факторів навколишнього середовища під час здійснення державного контролю (нагляду) у сфері санітарного законодавства» з працівниками уповноважених лабораторій [33]. Під час наради висвітлюються вимоги діючого санітарного законодавства при відборі проб об'єктів навколишнього середовища, оформленні результатів досліджень: води питної, атмосферного повітря, ґрунту, фізичних факторів. Крім того, виробляється алгоритм спільних дій проведення відбору зразків для проведення лабораторно-інструментальних досліджень факторів навколишнього середовища під час здійснення державного контролю (нагляду) у сфері санітарного законодавства» в поточному році.

Підготовка і поширення у суспільстві роз'яснювальних та спонукальних до дій матеріалів у сфері забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя. Регулярне інформування щодо найбільш гострих проблем у навколишньому середовищі, що негативно впливають на стан здоров'я населення. Наприклад, підготовка та розповсюдження матеріалу про забруднення атмосферного повітря [41]. На сьогодні проблема забруднення атмосферного повітря постала особливо гостро. В результаті діяльності промислових підприємств постійно зростає кількість викидів з різноманітними домішками в атмосферне повітря. Відповідно до джерел утворення атмосферних домішок, виділяють природні та штучні або антропогенні (створені людиною) джерела забруднення. До природних джерел відносяться пилові бурі, виверження вулканів, пожежі в лісах та степах, руйнування гір, космічний пил та ін. Але найбільше забруднює атмосферу людська діяльність. Насамперед, це розвиток промисловості, робота генеруючих теплових електростанцій та теплоелектроцентралей, забруднення радіацією, побутові відходи, активне використання всіх видів транспорту. Побутове забруднення повітря відбувається через

повсякденну діяльність людини. Для того, щоб опалити сучасні будинки і квартири, приготувати їжу, необхідно спалювати багато палива, що викидає шкідливі речовини в атмосферу.

Щоб контролювати кількість шкідливих викидів в атмосферу, з метою їх зменшення, у розвинених країнах встановлюються системи контролю викидів продуктів згорання, не дивлячись на велику вартість таких систем. Посилюється контроль над вмістом вихлопних газів, встановлюються очисні споруди на електростанціях та інших промислових підприємствах, впроваджуються технології десульфуризації димових газів. Установка каталітичних нейтралізаторів на бензинових автомобільних двигунах дозволяє зменшити об'єми викидів в атмосферу оксидів азоту, угарного газу та вуглеводнів більш як на 75%.

Такі інформаційно-роз'яснювальні матеріали готуються у тому числі Кам'янець-Подільським міськрайонним управлінням Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області, що є одним із напрямів підвищення ефективності державної політики із забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення.

На основі дослідження сучасних науково-методичних підходів і нормативно-законодавчих документів було сформовано систему напрямів забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства. Більш наглядно їх формулювання наведено на рис. 3.1.

Перелічені вище напрями забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства мають бути впроваджені у практичну діяльність Держпродспоживслужби України на регулярній основі.

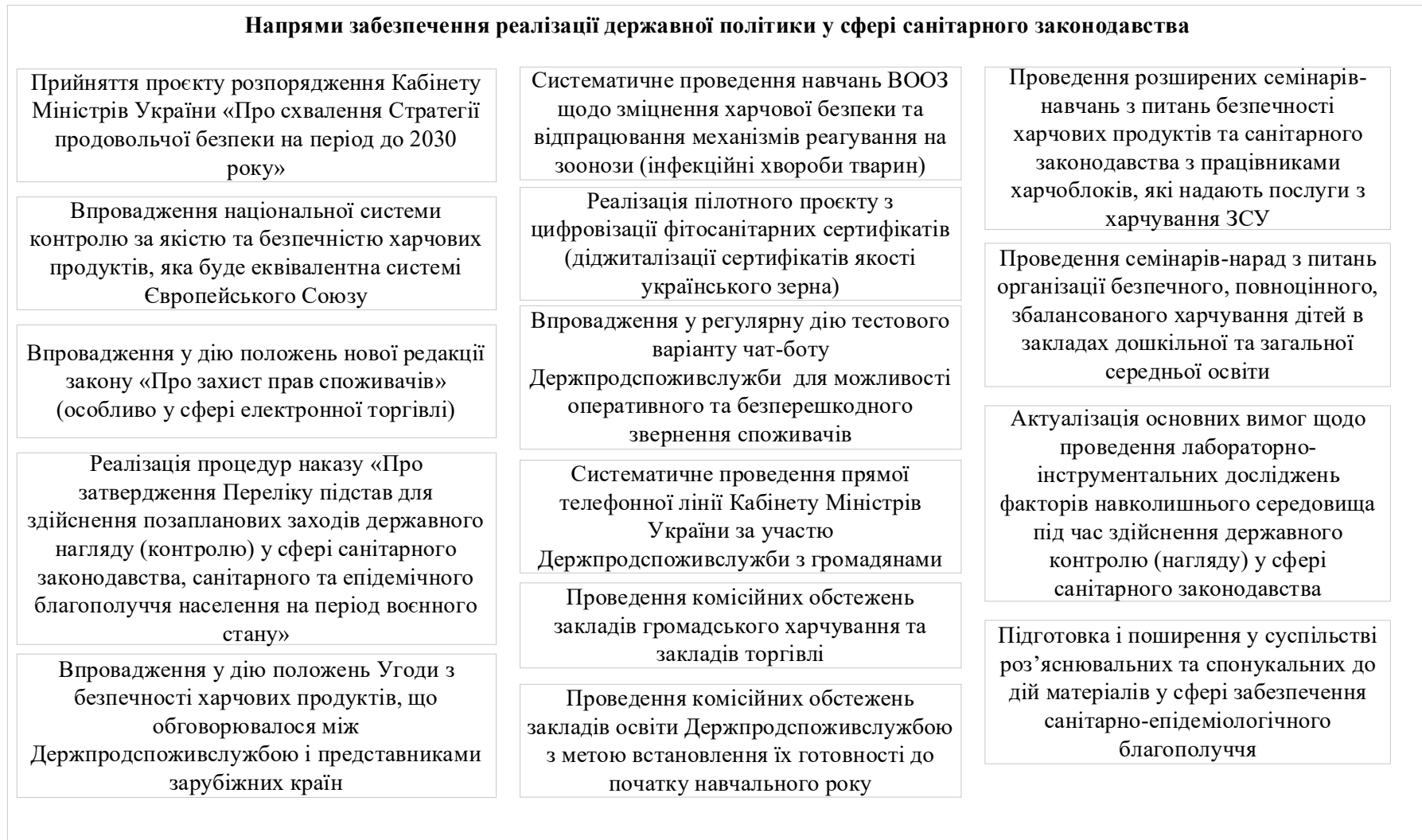

Рис. 3.1. Комплекс напрямів забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства

Джерело: розроблено автором

Таким чином, було запропоновано систему ключових напрямів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства, що носять нормативно-законодавчий, регуляторний, організаційний, методичний, інформаційно-технологічний, лабораторно-інструментальний характер, які дозволять підвищити ефективність наглядових, профілактичних та попереджуючих процедур, що здійснюються Держпродспоживслужбою України та її територіальними підрозділами в областях і районах, та забезпечать санітарно-епідеміологічне благополуччя населення.

3.2. Система заходів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства

Стосовно підвищення ефективності забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства варто відмітити, що на сучасному етапі функціонування і розвитку Держпродспоживслужби України необхідним є впровадження таких загальних заходів (рис. 3.2):

1. Формування нормативно-правової бази і державної політики у сфері забезпечення санітарної і епідеміологічної безпеки.

1.1. Неодмінна реалізація положень нової редакції закону «Про захист прав споживачів».

1.2. Законодавче визначення стабільних функцій і обов'язків системи Держпродспоживслужби України.

1.3. Забезпечення профілактичної спрямованості Держпродспоживслужби шляхом удосконалення санітарного законодавства, широкого проведення профілактичних заходів.

<p>1. Формування нормативно-правової бази і державної політики у сфері забезпечення санітарної і епідеміологічної безпеки.</p> <p>1.1. Неодмінна реалізація положень нової редакції закону «Про захист прав споживачів».</p> <p>1.2. Законодавче визначення стабільних функцій і обов'язків системи Держпродспоживслужби України.</p> <p>1.3. Забезпечення профілактичної спрямованості Держпродспоживслужби шляхом удосконалення санітарного законодавства, широкого проведення профілактичних заходів.</p> <p>1.4. Прийняття проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року».</p> <p>1.5. Повноцінна реалізація заходів державного нагляду (контролю) Держпродспоживслужби на 2022 рік відповідно до затвердженого плану робіт.</p> <p>1.6. Розвиток державної політики, дієвих програм досягнення санітарного і епідемічного благополуччя у суспільстві, впровадження ефективних заходів, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я населення.</p>	<p>2. Удосконалення інституційного забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.</p> <p>2.1. Впровадження національної системи контролю за якістю та безпечністю харчових продуктів, еквівалентної системі Європейського Союзу.</p> <p>2.2. Укріплення взаємодії інституцій Держпродспоживслужби України та системи громадянського здоров'я.</p> <p>2.3. Максимальна мобілізація зусиль уряду та громадськості для вирішення проблем санітарно-епідеміологічного благополуччя.</p> <p>2.4. Підвищення ефективності механізмів прийняття та виконання державних рішень у сфері діяльності Держпродспоживслужби, подолання неузгодженості дій між різними гілками та органами державної влади, формування комплексу міжгалузевих дій із забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя.</p>	<p>3. Організаційно-функціональне забезпечення діяльності системи Держпродспоживслужби України.</p> <p>3.1. Здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) у сфері санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення на період воєнного стану.</p> <p>3.2. Чітке встановлення функцій і особливостей взаємодії учасників системи Держпродспоживслужби України, її територіальних підрозділів.</p> <p>3.3. Визначення окремих зон відповідальності, розмежування повноважень, мінімізація дублювання функцій для Держпродспоживслужби України, Центрив громадського здоров'я і Центрив контролю і профілактики хвороб.</p>
<p>4. Ресурсне забезпечення діяльності системи Держпродспоживслужби України.</p> <p>4.1. Вирішення проблем фінансування діяльності Держпродспоживслужби України, особливо територіального рівня.</p> <p>4.2. Формування та удосконалення процедур підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників Держпродспоживслужби, поліпшення умов їх роботи.</p> <p>4.3. Забезпечення лабораторій Держпродспоживслужби необхідними інструментальними, матеріально-технічними та інформаційно-комунікаційними ресурсами для повноцінної реалізації їх функцій.</p>	<p>5. Розвиток науково-методичних підходів, технологій і програмних застосунків для підвищення ефективності забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.</p> <p>5.1. Створення системи національного та регіонального моніторингу продовольчої безпеки задля виявлення та раннього попередження продовольчої загрози.</p> <p>5.2. Розробка та впровадження механізму і плану дій забезпечення населення харчовими продуктами в умовах надзвичайних ситуацій.</p> <p>5.3. Розробка автоматизованої системи управління функціонуванням Держпродспоживслужбою (автоматизація функцій, досліджень, ведення бази даних запланованих та виконаних заходів державного нагляду (контролю) та комісійних обстежень, моніторингу і аналізу їх результатів тощо).</p> <p>5.4. Удосконалення науково-методичних підходів і технологій лабораторних досліджень для проведення санітарного нагляду.</p> <p>5.5. Використання принципів цифровізації (смартизації, тобто датчиків, сенсорів, програмних додатків, що працюють з великими базами даних) для здійснення автоматизованого санітарного нагляду.</p>	

Рис. 3.2. Система заходів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства

Джерело: розроблено автором

1.4. Прийняття проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року».

1.5. Повноцінна реалізація заходів державного нагляду (контролю) Держпродспоживслужби на 2022 рік відповідно до затвердженого плану робіт.

1.6. Розвиток державної політики, дієвих програм досягнення санітарного і епідемічного благополуччя у суспільстві, впровадження ефективних заходів, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я населення.

2. Удосконалення інституційного забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.

2.1. Впровадження національної системи контролю за якістю та безпечністю харчових продуктів, еквівалентної системі Європейського Союзу.

2.2. Укріплення взаємодії інституцій Держпродспоживслужби України та системи громадянського здоров'я.

2.3. Максимальна мобілізація зусиль уряду та громадськості для вирішення проблем санітарно-епідеміологічного благополуччя.

2.4. Підвищення ефективності механізмів прийняття та виконання державних рішень у сфері діяльності Держпродспоживслужби, подолання неузгодженості дій між різними гілками та органами державної влади, формування комплексу міжгалузевих дій із забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя.

3. Організаційно-функціональне забезпечення діяльності системи Держпродспоживслужби України.

3.1. Здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) у сфері санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення на період воєнного стану.

3.2. Чітке встановлення функцій і особливостей взаємодії учасників системи Держпродспоживслужби України, її територіальних підрозділів.

3.3. Визначення окремих зон відповідальності, розмежування повноважень, мінімізація дублювання функцій для Держпродспоживслужби України, Центрів громадського здоров'я і Центрів контролю і профілактики хвороб.

4. Ресурсне забезпечення діяльності системи Держпродспоживслужби України.

4.1. Вирішення проблем фінансування діяльності Держпродспоживслужби України, особливо територіального рівня.

4.2. Формування та удосконалення процедур підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників Держпродспоживслужби, поліпшення умов їх роботи.

4.3. Забезпечення лабораторій Держпродспоживслужби необхідними інструментальними, матеріально-технічними та інформаційно-комунікаційними ресурсами для повноцінної реалізації їх функцій.

5. Розвиток науково-методичних підходів, технологій і програмних застосунків для підвищення ефективності забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства.

5.1. Створення системи національного та регіонального моніторингу продовольчої безпеки задля виявлення та раннього попередження продовольчої загрози.

5.2. Розробка та впровадження механізму і плану дій забезпечення населення харчовими продуктами в умовах надзвичайних ситуацій.

5.3. Розробка автоматизованої системи управління функціонуванням Держпродспоживслужбою (автоматизація функцій, досліджень, ведення бази даних запланованих та виконаних заходів

державного нагляду (контролю) та комісійних обстежень, моніторингу і аналізу їх результатів тощо).

5.4. Удосконалення науково-методичних підходів і технологій лабораторних досліджень для проведення санітарного нагляду.

5.5. Використання принципів цифровізації (смартизації, тобто датчиків, сенсорів, програмних додатків, що працюють з великими базами даних) для здійснення автоматизованого санітарного нагляду.

Більш наглядно і детально заходи з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства, які наведено на рис. 3.2, дозволять фахівцям системи Держпродспоживслужби України приймати більш обґрунтовані управлінські рішення у питаннях забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя, здійснення санітарного нагляду, більш якісного проведення процедур експертизи та розслідувань із виконання санітарного законодавства, а також розробки і здійснення санітарних заходів.

Висновки до розділу

На основі дослідження сучасних науково-методичних підходів і нормативно-законодавчих документів було сформовано систему напрямів забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства. Запропоновано систему ключових напрямів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства, що носять нормативно-законодавчий, регуляторний, організаційний, методичний, інформаційно-технологічний, лабораторно-інструментальний характер, які дозволять підвищити ефективність наглядових, профілактичних та попереджуючих процедур, що здійснюються Держпродспоживслужбою України та її територіальними

підрозділами в областях і районах, та забезпечать санітарно-епідеміологічне благополуччя населення.

Запропоновано до впровадження систему таких загальних заходів Держпродспоживслужби України з підвищення ефективності забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства: формування нормативно-правової бази і державної політики у сфері забезпечення санітарної і епідеміологічної безпеки; удосконалення інституційного забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства; організаційно-функціональне забезпечення діяльності системи Держпродспоживслужби України; ресурсного забезпечення діяльності системи Держпродспоживслужби України; розвиток науково-методичних підходів, технологій і програмних застосунків для підвищення ефективності забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства. Запропоновані заходи дозволять фахівцям системи Держпродспоживслужби України приймати більш обґрунтовані управлінські рішення у питаннях забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя, здійснення санітарного нагляду, більш якісного проведення процедур експертизи та розслідувань із виконання санітарного законодавства, а також розробки і здійснення санітарних заходів.

ВИСНОВКИ

За результатами підготовки роботи зроблено такі висновки:

1. У процесі дослідження теоретико-методичних положень забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства було визначено сутність і місце санітарного законодавства у структурі нормативного забезпечення. Встановлено, що санітарне законодавство – сукупність нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення; які видаються органами державної влади, встановлюють санітарні правила і норми, а також права та обов'язки органів охорони здоров'я в області організації і проведення державного санітарного нагляду та санітарно-протиепідемічних заходів, які є обов'язковими для виконання усіма учасниками правовідносин, незалежно від їх юридичного статусу (юридична особа, фізична особа, посадова особа).

2. Розмежовано структуру санітарного законодавства України на ієрархічну (вертикальну) і галузеву (горизонтальну). Враховуючи надзвичайну важливість правового супроводу діяльності системи Держпродспоживслужби, встановлено необхідність проведення широкої індексації нормативно-правових актів з метою охоплення всіх напрямків діяльності у сфері забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя в Україні.

3. Визначено інституційні можливості забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства та забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя в Україні. Встановлено, що передача повноважень Державної СЕС відбулась неналежним чином, оскільки на нормативному рівні чітко не закріплено те, які саме повноваження цього суб'єкта публічної адміністрації і кому передані, не

розмежовано відповідних повноважень МОЗ України та Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, не внесено змін до чинних нормативних актів, якими регламентовано порядок здійснення процедур санітарно-епідеміологічного нагляду тощо. Запропоновано можливі варіанти вирішення ситуації з інституційною спроможністю щодо захисту від інфекційних захворювань та забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя.

4. Проаналізовано функціонування Управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області та Кам'янець-Подільському районі. Серед основних напрямів діяльності Держпродспоживслужби в Хмельницькій області визначено державний нагляд за дотриманням санітарного законодавства. Проаналізовано завдання реалізації державної політики Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області у сфері державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства. Встановлено, що Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області має багатoproфільні напрями діяльності (більше 11 напрямів), а також виконує значну кількість завдань. У сфері державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства їх нараховано 20 одиниць. Визначено, що така кількість напрямів, сфер і завдань у роботі викликає певні складнощі щодо якісного виконання функцій структурними підрозділами служби та потребує їх конкретизації і чіткого розподілення та закріплення за певними виконавцями робіт.

5. Представлено специфіку діяльності з державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства в Хмельницькій області та Кам'янець-Подільському районі. Аналіз завдань Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства дав можливість визначити предмет його діяльності, до якого відносяться: державна політика в сфері санітарного законодавства; державний санітарно-епідеміологічний нагляд (контроль), експертиза; проведення

профілактичних і протиепідемічних заходів; контроль за факторами середовища життєдіяльності, усуненням причин захворювань; пропозиції щодо обмеження або заборони в'їзду на територію України; розробка та здійснення санітарних заходів; реалізація науково-технічної, технологічної та інноваційної політики; моніторинг причин і кількості звернень; організаційно-методична та практична допомога. Варто відмітити, що найбільша кількість завдань зосереджена у такому предметі діяльності як здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду (контролю), експертизи.

Встановлено, що одним із територіальних структурних підрозділів Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області є Кам'янець-Подільське міськрайонне управління. Переважна частина його завдань направлена на здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду (контролю), проведення експертизи та санітарно-епідеміологічних розслідувань з метою забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення Кам'янець-Подільського району та Хмельницької області.

6. Проведено аналіз діяльності Держпродспоживслужби Хмельницької області за 2021 рік. Встановлено, що фахівцями управління та відділів державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства здійснювалась робота по виконанню заходів з реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, з організації санітарно-епідеміологічних розслідувань, розгляду звернень громадян та доступу до публічної інформації, взаємодії із засобами масової інформації та громадськістю та інші види робіт. Встановлено, що за всіма заходами, які здійснювались управлінням державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області, простежуються відхилення від нормативу або порушення вимог санітарного законодавства, що потребує розробки більш ефективних

заходів з реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства та забезпечення санітарного і епідеміологічного благополуччя населення.

7. На основі дослідження сучасних науково-методичних підходів і нормативно-законодавчих документів запропоновано систему ключових напрямів з удосконалення забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства, що носять нормативно-законодавчий, регуляторний, організаційний, методичний, інформаційно-технологічний, лабораторно-інструментальний характер, які дозволять підвищити ефективність наглядових, профілактичних та попереджуючих процедур, що здійснюються Держпродспоживслужбою України та її територіальними підрозділами в областях і районах, та забезпечать санітарно-епідеміологічне благополуччя населення.

8. Запропоновано до впровадження систему загальних заходів з підвищення ефективності забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства: формування нормативно-правової бази і державної політики у сфері забезпечення санітарної і епідеміологічної безпеки; удосконалення інституційного забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства; організаційно-функціональне забезпечення діяльності системи Держпродспоживслужби України; ресурсного забезпечення діяльності системи Держпродспоживслужби України; розвиток науково-методичних підходів, технологій і програмних застосунків для підвищення ефективності забезпечення реалізації державної політики у сфері санітарного законодавства. Запропоновані заходи дозволять фахівцям системи Держпродспоживслужби України приймати більш обґрунтовані управлінські рішення у питаннях забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя, здійснення санітарного нагляду, більш якісного проведення процедур експертизи та розслідувань із виконання санітарного законодавства, а також розробки і здійснення санітарних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барський В.Р. Нормотворчість представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. канд. юрид.наук: 12.00.02. / Одес. нац. юрид. акад. О. 2006. 18 с.
2. Белей Є.Н. Контроль і нагляд у сфері громадського здоров'я. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2018. № 5. Т. 29 (68). С. 41–48. С. 44 (Серія «Юридичні науки»).
3. Богачова О.В. Законотворчий процес в Україні / О.В. Богачова, О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко; за ред. В.О. Зайчука. К.:Реферат, 2006. 421 с.
4. Бусуйок Д. В. До питання про види нормативно-правових актів. Збірник наукових праць за результатами Міжнародної науково-практичної конференції “Актуальні проблеми реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин в Україні” (м. Хмельницький, 14-15 трав. 2010 р.). Хмельницький, 2010. С. 9-11.
5. Бутрименко В.В. Застосування незареєстрованих (нечинних) нормативно-правових актів у правовому полі України: проблеми та шляхи їх подолання. Економіка. Фінанси. Право. 2003. №8. С. 25-27.
6. В Україні затвердять Стратегію продовольчої безпеки до 2030 року. URL: <https://dpss.gov.ua/news/v-ukrayini-zatverdyat-strategiyu-prodovolchoyi-bezpeki-do-2030-roku>.
7. Відбулася чергова пряма телефонна лінія Кабінету Міністрів України за участю Держпродспоживслужби. URL: <https://dpss.gov.ua/news/vidbulasya-cherгова-pryama-telefonna-liniya-kabinetu-ministriv-ukrayini-za-uchastyu-derzhprodspozhivsluzhbi>.
8. Волощук О. Т. Акти президента: проблеми визначення юридичної природи (на прикладі конституційних норм України, Росії та Франції). Науковий вісник. Чернівці, 2006. Вип. 333: Правознавство. С. 56-60.

9. Демченко І.С. Інституційна спроможність захисту від інфекційних захворювань в Україні. Часопис Київського університету права. 2020. №1. С. 196-205.

10. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр. : у 2 ч. / [кол. авт. ; упоряд. проф. Я. Ф. Радиш ; передм. та заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша]. К.: НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.

11. Державна стратегія у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу та вірусним гепатитам на період до 2030 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1415-р від 27 листопада 2019 р. Офіційний вісник України. 2020. № 10. С. 220. Ст. 404, код акту 97777/2020.

12. Деякі питання Державної санітарно-епідеміологічної служби: постанова Кабінету Міністрів України № 348 від 29 березня 2017 р. Офіційний вісник України. 2017. № 43. Ст. 1329.

13. Дутка Г.І. Закон в ієрархічній системі нормативно-правових актів. Чернівецький ун-т. Науковий вісник. Чернівці, 1999. Вип.70: Правознавство. С. 16-20.

14. Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. В. Цвік [та ін.]; ред. М. В. Цвік; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2009. 583 с.

15. Закон України «Про захист прав споживачів». Редакція від 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

16. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава: Програма економічних реформ на 2010-2014 роки / Комітет з економічних реформ при Президентові України. [Електронний ресурс]. URL: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf.

17. Збірник нормативних актів з питань охорони здоров'я /Управління охорони здоров'я Харківського міськвиконкому. Міський центр здоров'я. Х.: Прапор. Вип. 2 / упоряд. В.Ф. Москаленко [та ін.]. 1996. 88 с.

18. Звіт про роботу управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області у 2021 році. URL: <https://consumerhm.gov.ua/2927-zvit-pro-robotu-upravlinnya-derzhavnogo-naglyadu-za-dotrimannyam-sanitarnogo-zakonodavstva-golovnoho-upravlinnya-derzhprodspozhivsluzhbi-v-khmelnitskij-oblasti-u-2021-rotsi>.

19. Здоровье и здравоохранение: ключевые императивы / В. Ф. Москаленко. К.: Авіцена, 2011. 251 с.

20. Зміцнення харчової безпеки: в Україні проходять навчання з протидії інфекційним хворобам тварин. URL: <https://dpss.gov.ua/news/zmicnennya-harchovoyi-bezpeki-v-ukrayini-prohodyat-navchannya-z-protidiyi-infekcijnim-hvorobam-tvarin>.

21. Кагал Т. О. Нормативно-правові акти в системі законодавства України. Правове регулювання економіки. К., 2000. Вип.1. С. 48-57.

22. Концептуальні підходи до формування сучасної профілактичної стратегії в охороні здоров'я: від профілактики медичної до профілактики соціальної: [монографія] / В. Ф. Москаленко. К.: Авіцена, 2009. 238 с.

23. Корнієць В.В. Адміністративно-правові основи відповідальності за правопорушення у санітарно-епідеміологічній сфері в контексті адміністративно-правової реформи в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Корнієць Вікторія Володимирівна; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2010. 209 с.

24. Куценко І. В. Теоретичні основи класифікації підзаконних нормативно-правових актів України. Правова держава. К., 2007. Вип. 18. С. 505-512.

25. Медичне право в системі права України: навч.-практ. посіб. Р. А. Майданик. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Алерта, 2013. 35 с.

26. Медичне право: право людини на охорону здоров'я: [монографія] / І. Я. Сенюта. Л.: Астролябія, 2007. 223 с.

27. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку підстав для здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) у сфері санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення на період воєнного стану» від 07.06.2022 р. № 969. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/RE38153?an=1>.

28. Наказ Міністерства юстиції України “Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України” від 02.06.2004 № 43/5. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v43_5323-04/page.

29. Нова Угода з безпечності харчових продуктів відкриє додаткові можливості співпраці між Україною та Азербайджаном. URL: <https://dpss.gov.ua/news/nova-ugoda-z-bezpechnosti-harchovih-produktiv-vidkriye-dodatkov-i-mozhливosti-spiвpraci-mizh-ukrayinoyu-ta-azerbajdzhanom>.

30. Обов'язково дотримуємось чинних вимог законодавства при організації харчування під час воєнного стану. URL: <https://consumerhm.gov.ua/3109-obov-yazkovo-dotrimuemos-chinnikh-vimog-zakonodavstva-pri-organizatsiji-kharchuvannya-pid-chas-voennogo-stanu?fbclid=IwAR0lC3pGgBKYWSQbTE5tpKu16afM1U8EGWtyFQ0AEXmk2hkAoHgEHwdujBE>.

31. Основи загальної теорії права і держави: навч. посібник для студ. спец. “Правознавство” / П. М. Рабінович; Львівський держ. ун-т ім. І. Франка. 3. вид., зі змінами й доп. К., 1995. 172 с.

32. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. К.: Вид. Паливода А. В., 2008. 80 с.

33. Основні вимоги щодо проведення лабораторно-інструментальних досліджень факторів навколишнього середовища під час здійснення державного контролю (нагляду) у сфері санітарного законодавства. URL: <https://consumerhm.gov.ua/1386-osnovni-vimogi-shchodo-provedennya-laboratorno-instrumentalnikh-doslidzhen-faktoriv-navkolishnogo-seredovishcha>

[pid-chas-zdijsnennya-derzhavnogo-kontrolyu-naglyadu-u-sferi-sanitarnogo-zakonodavstva.](#)

34. Плечій О. Юридична сила нормативно-правових актів: загальнотеоретична характеристика. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Львів, 2003. С. 40-41.

35. Положення про Головне управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області. Затверджене наказом Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів від 24 лютого 2020 року №166. 26 с. URL: [https://consumerhm.gov.ua/images/Documents/Polosion_compressed.pdf.](https://consumerhm.gov.ua/images/Documents/Polosion_compressed.pdf)

36. Положення про Міністерство охорони здоров'я України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 267 від 25 березня 2015 р. (зі змінами). Офіційний вісник України. 2015. № 38 (22.05.2015). Ст. 1141. п.п.14, п. 4.

37. Положення про Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області. 11 с.

38. Право на охорону здоров'я у нормативно-правових актах міжнародного та європейського рівня: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів III-IV рівнів акредитації / В. Ф. Москаленко [и др.]; ред. В. Ф. Москаленко; Національний медичний ун-т ім. О.О. Богомольця. К. 2006. 295 с.

39. Правове регулювання біоетичних проблем у контексті застосування міжнародних та європейських стандартів / В. Г. Третьякова; Інститут законодавства Верховної Ради України. К.: Парламентське видавництво, 2007. 304 с.

40. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442: постанова Кабінету Міністрів України № 591 від 05 липня 2015 р. Офіційний вісник України. 2015. № 66, ст. 2182.

41. Про забруднення атмосферного повітря. URL: <https://staroushytska-gromada.gov.ua/news/1549444936/>.

42. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів: постанова Кабінету Міністрів України № 667 від 02 вересня 2015 р. (із змінами). Офіційний вісник України. 2015. № 73. Ст. 2402.

43. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України № 442 від 10 вересня 2014 р. (у редакції від 10 вересня 2014 р.). Офіційний вісник України. 2014. № 74. Ст. 2105. п.1.

44. Про семінар-нараду щодо забезпечення належної організації безпечного та якісного харчування в закладах освіти м. Хмельницького. URL: <https://consumerhm.gov.ua/1599-pro-seminar-naradu-shchodo-zabezpechennya-nalezhoji-organizatsiji-bezpechnogo-ta-yakisnogo-kharchuvannya-v-zakladakh-osviti-m-khmelnitskogo>.

45. Про утворення територіальних органів Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік від 16.12.2015 № 1092. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2015-%D0%BF#Text>.

46. Проводяться комісійні обстеження закладів громадського харчування та закладів торгівлі. URL: <https://dpss.gov.ua/news/provodiatsia-komisiini-obstezhennia-zakladiv-hromadskoho-kharchuvannia-ta-zakladiv-torhivli>.

47. Система збереження та зміцнення здоров'я нації / В. В. Волков, В. П. Корнійчук, Л. А. Корнійчук та ін. К.: МП Леся, 2007. 120 с.

48. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник для вузов / О. Ф. Скакун; Университет внутренних дел. Х.: Фирма "Консум", 2000. 704 с.

49. Структура Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області.

50. Теорія держави та права: навч. посібник для підготовки до держ. іспитів / С. П. Коталейчук. К.: КНТ, 2009. 320 с.

51. Фітосанітарні сертифікати стануть цифровими. URL: <https://dpss.gov.ua/news/fitosanitarni-sertifikati-stanut-cifrovimi>.

52. Через чат-бот Держпродспоживслужби українці найбільше скаржаться на порушення споживацьких прав. URL: <https://dpss.gov.ua/news/cezhez-chat-bot-derzhprodspozhivsluzhbi-ukrayinci-najbilshe-skarzhatsya-na-porushennya-spozhyvackih-prav>.

53. Юнакова К.С., Гринзовський А.М. Санітарне законодавство в структурі нормативно-правових актів України. Теоретична медицина. 2014. №2 (81). С. 11-17.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Структура Головного управління Держпродспоживслужби в
Хмельницькій області**

№ з/п	Назва структурного підрозділу
1	2
1	Начальник
2	Перший заступник начальника
3	Заступник начальника
4	Управління безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
4.1	Начальник
4.2	Відділ безпечності харчових продуктів
4.3	Відділ державного контролю
4.4	Відділ організації протиепізоотичної роботи
5	Управління фітосанітарної безпеки
5.1	Начальник
5.2	Відділ карантину рослин
5.3	Відділ фітосанітарних заходів на кордоні
5.4	Відділ контролю за обігом засобів захисту рослин
5.5	Відділ прогнозування, фітосанітарної діагностики та аналізу ризиків
5.6	Відділ контролю в сфері насінництва та розсадництва
6	Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
6.1	Начальник
6.2	Відділ санітарно-епідеміологічного нагляду та організації розслідування спалахів
6.3	Відділ безпеки середовища життєдіяльності
6.4	Сектор державної санітарно-епідеміологічної експертизи
7	Управління захисту прав споживачів
7.1	Начальник
7.2	Відділ захисту споживачів
7.3	Відділ ринкового та метрологічного нагляду
8	Управління економіки, бухгалтерського обліку та звітності
8.1	Начальник – головний бухгалтер
8.2	Відділ бухгалтерського обліку та звітності
8.3	Відділ економічної діяльності
8.4	Сектор з питань публічних закупівель
9	Управління роботи з персоналом
9.1	Начальник
9.2	Відділ роботи з персоналом
9.3	Відділ добору та розвитку персоналу
10	Відділ реєстрації сільськогосподарської техніки

1	2
11	Сектор контролю за регульованими цінами
12	Відділ правового забезпечення
13	Відділ організаційного забезпечення
13.1	Сектор інформаційних технологій та захисту інформації
14	Відділ господарського забезпечення
15	Сектор з питань внутрішнього аудиту
16	Головний спеціаліст з питань запобігання та виявлення корупції
17	Білогірське управління
17.1	Начальник
17.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
17.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
18	Віньковецьке управління
18.1	Начальник
18.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
18.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
19	Волочиське управління
19.1	Начальник
19.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
19.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
20	Городоцьке управління
20.1	Начальник
20.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
20.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
21	Деражнянське управління
21.1	Начальник
21.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
21.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
22	Дунаєвецьке управління
22.1	Начальник
22.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
22.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
23	Ізяславське управління
23.1	Начальник
23.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
23.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
24	Кам'янець-Подільське управління
24.1	Начальник
24.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
24.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
25	Красилівське управління
25.1	Начальник
25.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
25.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
26	Летичівське управління
26.1	Начальник
26.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
26.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
27	Новоушицьке управління
1	2

27.1	Начальник
27.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
27.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
28	Полонське управління
28.1	Начальник
28.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
28.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
29	Славутське управління
29.1	Начальник
29.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
29.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
30	Старокостянтинівське управління
30.1	Начальник
30.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
30.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
31	Старосинявське управління
31.1	Начальник
31.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
31.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
32	Теофіпольське управління
32.1	Начальник
32.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
32.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
33	Хмельницьке управління
33.1	Начальник
33.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
33.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
34	Чемеровецьке управління
34.1	Начальник
34.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
34.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
35	Шепетівське управління
35.1	Начальник
35.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
35.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
36	Ярмолинецьке управління
36.1	Начальник
36.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
36.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства
37	Хмельницьке міське управління
37.1	Начальник
37.2	Відділ безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини
37.3	Відділ державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства

Додаток Б

**Звіт про роботу управління державного нагляду за дотриманням
санітарного законодавства Головного управління
Держпродспоживслужби в Хмельницькій області у 2021 році**

Назва об'єкту перевірки, нагляду	Заплановано досліджень, випробувань, вимірювань, од.	Виконано досліджень, випробувань, вимірювань, од.	Питома вага, %
Всього досліджень	12383	12317	99,5
	Перевірено і обстежено, од.	Виявлено порушення вимог, од.	Питома вага, %
Всього об'єктів водопостачання	2889	1584	54,8
Об'єктів централізовано-го водопостачання	176	43	24,4
Об'єктів децентралізованого водопостачання	2713	1541	56,8
	Проведено заходів державного нагляду та комісійних обстежень	Виявлено порушення вимог, од.	Питома вага, %
В закладах дошкільної освіти	1401	601	42,9
В закладах загальної середньої освіти	1402	651	46,4
	Розглянуто примірних сезонних меню, од.	Погоджено меню, од.	Питома вага, %
В закладах загальної середньої освіти	1398	1152	82,4
В закладах дошкільної освіти	2010	1698	84,5
	Взято участь у комісійних обстеженнях при проведенні вибіркового раптового перевірок на харчоблоках, од.	Виявлено порушень, од.	Питома вага, %
Всього закладів	206	102	49,5
В закладах дошкільної освіти	92	40	43,5
В закладах загальної середньої освіти	114	62	54,4
	Проведено комісійних обстежень, од.	Виявлено порушень протиепідемічних вимог,	Питома вага, %

		од.	
Суб'єктів (об'єктів) з масовим перебуванням людей	75435	6262	8,3

Демонстраційний матеріал